

о. д-р ІВАН МУЗИЧКА

Початки української
богословської науки в
двадцятому столітті
і Блаженіший Патріярх Йосиф

Extractum e «Bohoslovia»
t. XLI (1977)

Рим - 1978 - Ромае

ВИДАННЯ «БОГОСЛОВІЇ» - EDITIONES «BOHOSLOVIA»

1. Dr. Jos. Slipyj: De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus S. explicanda. Pag. iv+29. Львів, 1923.
2. о. д-р Г. Костельник: Границі вселенної (Dr. G. Kostelnyk: De finibus universi). Стор. 61. Львів, 1925.
3. Dr. A. Landgraf: Partes animae norma gravitatis peccati. Pag. 54. Leopoli, 1924.
4. о. д-р Й. Сліпий: Св. Тома в Аквіну і схоластика (Dr. Jos. Slipyj: De S. Thoma Aq. atque theologia et philosophia scholastica). Стор. 76. Львів, 1925.
5. Dr. Theod. Hалуščynskij OSBM: De ucrainis S. Scripturae versionibus. Pag. 22. Leopoli, 1925.
6. Dr. Jos. Slipyj: Num Spiritus Sanctus a Filio distinguatur, si ab eo non procederet. Pag. 36. Leopoli, 1928.
7. о. д-р Сп. Кархут: Нове видання Служебника (Dr. Sp. Karchut: Nova editio Liturgiconis slavici). Стор. 34. Львів, 1929.
8. о. д-р Гавриїл Костельник: Ordo logicus (Dr. Gabriel Kostelnyk: De ordine logico). Стор. 44. Львів, 1931.
9. P. Josep Scrijvers CSSR: Le double Principe Moteur de la Vie Spirituelle. Pag. 40. Leopoli, 1931.
10. Dr. M. Schmaus: Kykeley, cuiusdam adhuc ignoti auctoris anglici ineunte saeculo xiv florentis. Quaestio de cooperatione divina. Pag. 38. Львів, 1932.
- 11-12. Д-р Ярослав Пастернак: Коротка археологія західно-українських земель. (Dr. Jaroslav Pasternak: L'Archéologie des terres ouest-ukrainiennes á l'eroque préhistorique, protohistorique et chrétienne). Стор. 94+xvii таблиць. Львів, 1932.
13. Володимир Січинський: Вежа і дім Корнякта у Львові (V. Sičynskij: La tour et la Maison De Cognacte à Leopoli). Стор. 20+vi таблиць. Львів, 1932.
14. Dr. Leo Hlynka: De potestate episcoporum nec non praerogativis metropolitanae potestatis in bona Ecclesiae temporalia in Oriente novem primis saeculis. Pag. 74. Львів, 1933.
15. Д-р Микола Конрад: Нарис історії старинної філософії (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Стор. 53. Львів, 1933.
- 16-17. Д-р Микола Конрад: Нарис історії старинної філософії (Історія філософії Греків і Римлян) (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Стор. 90. Львів, 1934.
18. Є. Ю. Пеленський: Бібліографія української бібліографії (E. J. Pelenskyj: Bibliographia ucrainicae bibliographiae). Стор. 198. Львів, 1934.
19. Д-р Микола Конрад: Нарис історії старинної філософії (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus). Стор. 112. Львів, 1935.
20. Dr. A. Landgraf: Petri Abaelardi expositionis in epistolam S. Pauli ad Romanos abbreviatio. Pag. 46. Leopoli, 1935.
21. Д-р Микола Конрад: Основні напрямки новітньої соціології (Dr. Nikolaus Konrad: Sociologia). Стор. 78. Львів, 1936.

ВИДАННЯ «БОГОСЛОВІЇ» ED. «BOHOSLOVIA»

Ч. 50 N.

о. д-р ІВАН МУЗИЧКА

Початки української
богословської науки в
двадцятому столітті
і Блаженіший Патріярх Йосиф

Extractum e «Bohoslovia»

t. XLI (1977)

diasporiana.org.ua

Рим - 1978 - ROMAE

ПЕРЕДМОВА

Наша Помісна Українська Католицька Церква належить до чисельно найбільших серед Східних Церков. По латинській є вона другою в соборі помісних католицьких Церков світу. Факт, якого не запримічуємо. Її однак історична доля, як і доля її народу була постійно важка до тієї міри, що хоч духово вона розвивалась і стояла нераз високо, не могла всетаки вповні розвинути усіх своїх сил, не могла вповні досягнути того, що досягали її Сестри, чи її сусідні народи. Лихоліття, поневолення, окупації, війни і переслідування чергувались із свобіднішими передишками так, що майже на кожній ділянці життя нашої Церкви були все динамічні і повні надій «початки», по яких вдаряли зразу хвилі, що їх руйнували і нові покоління мусіли братись до відбудови знову.

Так було в нас із нашою богословією, богословськими школами і богословською літературою. Високо розвинена київська богословська школа, богословська полеміка на початках унії, потім занепад і знову ріст у ХІХ столітті, що його перервала перша світова війна, і знову бистрий ріст у Львові, і знову руїна по другій світовій війні. Не диво, отже, що не змогли ми ніколи створити нашої розвиненої власної богословської школи, не могли ми видати великої кількості творчих богословів на всіх ділянках богословських наук, як це є хочби в сусіднього польського народу, не спромоглись ми на велику кількість богословських творів, що говорили б своє авторитетне слово в богословському світі. Були спроби, гарні початки і кінчались вони зараня свого існування руїною. Все те болоче відбивалось на житті Церкви і належному поступові нашої духовости і культури, якій початок дало християнство і більша її частина в історії такою осталась.

Хоч як воно може дивно звучати для модерного вуха, але таки богословія є найважливішою і найбільшою наукою серед наук людства. Доказ на те простий: в наші часи техніка, економія, добробут, позитивні науки досягли свого високого верха, але рівночасно захитався сильно людський духовий і, головно, моральний чинник в поодиноких особах, родинях, суспільствах і на міжнародному полі. Причиною того є затрата свідомости нашого зв'язку з Богом, залежності від Бога і відповідальности перед Ним. На-

уюко про Бога і про наш зв'язок з Ним на основі фактів, в яких Бог ділами і словами до нас в історії говорив і тим себе об'явив, дійсною наукою, що вживає до цього людського ума і інших середників досліду, є саме богословія. Хоч богослови не є вчителями віри, не є, в повному того слова значенні, проповідниками Божого слова до нас, до світу, але вони є тими, що шукають способів Божі правди поглибити, до них зблизитись і відповідно до часу їх розвивати. Або як каже Другий Ватиканський Собор: « Крім того, — зберігаючи методи і вимоги, питомі богословській науці, — запрошується богословів до того, щоб вони завжди досліджували більш підхожі способи, як передавати сучасним людям науку; бо що іншого є самий депозит віри тобто правди, а що іншого — спосіб її виражування, хоч завжди за тим самим значенням і за тим самим змістом » (Радість і надія, ч. 62).

В тім міститься і велика заслуга богословії та її потреба в житті народу. Ми це найбільше відчували та відчуваємо. Кожний нарід має свою духовість, оперту на своїм минулім. Коли не спроможен нарід створити власної богословської школи-науки, він змушений шукати вказівок, зразків і метод в інших народів і через те нарушує свою ідентичність, клониться в сторону сильніших від себе, не використовує своїх сил-талантів, через що тратить багато і не дає своїй частки в загальну скарбницю наук.

Всетаки великим позитивом в історії нашої богословії і богословської думки є те, що вона не зникає і по кожнім погромі знова із подвійною силою росте і розвивається. Зразком того є початок нашого ХХ-го століття. Серед важких обставин родиться наша львівська богословська школа в двадцятих роках і, не зважаючи на руїну, продовжується, розвивається, дає овочі. Ці рядки призначені, щоб пригадати нам про те, а головно, щоб згадати тих великих піонерів, що творили серед неможливого, а серед них — на виїмкову постать Блаженішого Патріярха Йосифа, що своєю діяльністю заповнив майже ціле двадцяте століття і показав напрям.

Хай послужить ця коротка і неповна історія тих зусиль, щоб ми розвивали і піддержували нашу богословську науку, щоб ми вшанували її творців, а для молодого покоління хай вони стануть зразком для наслідування, щоб на полі богословських наук працювати і дати для нашої Церкви і народу нову і постійну духовну силу, зокрема в наших часах наступу матеріялізму, що великими силами вдаряє в основи Божого Царства на землі і руйнує нашу духовість в Україні.

Автор

о. проф. д-р Іван Музичка

ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ НАУКИ В ХХ СТ. І БЛАЖ. ПАТРІЯРХ ЙОСИФ

(Sac. Prof. Dr. I. MUZYCZKA, *Initia studiorum theologicorum in Ucraina saec. XX et Patriarcha Joseph*)

1922-1928

Вступ

Перша світова війна, хоч принесла українському народові поразку, програму, велику руїну і нові окупації, позначилась однак зразу в двадцятих роках великим духовим і національним відродженням і динамізмом — над Дніпром і над Дністром. Дев'ятнадцяте століття своєю «весною народів», участю українців у революційних рухах, усуненням панщини і кріпаччини, частинною зміною політики габсбурзької монархії до українців в Галичині і широкий культурний рух серед українців приготували в якійсь мірі наш нарід до нової доби по великій війні і по нових політичних змінах в Європі. ХІХ-е століття, хоч в основному принесло лише народовецький і культурний рух, який по 1848 році перемінюється помалу в політичний, а навіть самостійницький, приготувало нове покоління інтелігенції і нових мужів серед духовних кругів на попелищах війни. Вони почали пильно розбудовувати нове життя, розвивати те, що було придавлене часом і важкими та непригожими обставинами минулого. ХІХ-е ст. помогло нам віднайти свою ідентичність в часі довгого поневолення, штовхнуло наше духовенство й нечисленну інтелігенцію шукати пам'ятників свого минулого і до бажання піднести із неграмотности свій нарід. Що на центральних землях України зробив Шевченко і ті, що пішли за його могутнім голосом, те в Галичині почав і зробив о. Маркіян Шашкевич і «Руська Трійця» — наші священники. ХІХ-е ст. було початком нашої успішної акції проти асиміляції (русифікація і польонізація) на національним полі і латинізації (синодальної русифікації на центральних землях) — на церковному. (Всі

тії лиха діялись на наших рідних землях перед нашими очима, деколи з нашою участю...)

Війна принесла нам все-таки програму. Кілька років війни, розвал двох імперій, в склад яких входили наші землі, большевицька революція і промінь самостійности із нелегкою боротьбою в її обороні були для нас успішною лекцією, щоб не плисти за струєю політичних та інших ситуацій, але почати творити своє власне життя, культуру, науку і тим готувитись стрічати майбутню волю. Коли на початку революції 1848 року українці зовсім не були до неї приготовані,¹ по першій світовій війні по куди сильнішій фізичній і моральній поразці, не без пригноблення і розчарувань чільні наші особи не стратили голови, але зразу взялись до твердо, праці над будовою нової майбутности.² На політичному полі творяться політичні групи, організації, що продовжують боротьбу у свій спосіб за місце свого народу в світі, твориться навіть революційна організація із бувших військових старшин і стрільців (УВО). Галицька земля не опускає рук. Центральні землі по страшнім спустошенні большевицької революції, теж у рямцях початкових можливостей хитрої НЕП і ще хитрішої « національної політики » Леніна, підносить своє культурне і початково навіть і

¹ Верещинський писав до Я. Головацького 27.3.1848 р.: « У нас всі потратили голови, один зі смутку, другий з превеликої радости, здається мені, що всі дурн'ють без причини, не все те правда, що люди говорять і не буде так, як собі думають ». JAN KOZIK, *Українські рухи народowy w Galicji w latach 1830-1848*, Kraków 1973, ст. 295, нота 1. Там же, ст. 291.

² Серед війни підчас будови своєї державности в Галичині в 1918 р. наш нарід виявив велику силу своєї організованости і жертвенности, які потім діяли далі в повоснні роки. Ось, що про те пише очевидець: « А тим часом іде організація власного адміністраційного апарату і військових частин по всіх повітах галицької волости. Всюди порядок і апарат державний наладаний. Не видно революційних зривів, заворушень. Це вже наше — каже розумний наш селянин-господар. Закінчимо війну, а тоді зробимо порядок в нашій хаті.

...« Таку державу створити й рівночасно провадити бій з перемагаючим ворогом могла лише нація, котра все давала для своєї держави, а нічого для себе не вимагала. Таким в першій мірі був наш селянин, що давав і кров і майно...

« І саме цей патріотизм і ця мораль нашої громади були внутрішньою базою, що уможливила нам вести війну і створити 100.000-ну армію, бо на зовні ми мали лише ворогів. Наша новітня історіографія мало підкреслює моральну сторінку західньо-українського громадянства в часі польсько-української війни. Чужинці, навіть наші вороги оцінюють нас вище, ніж ми самі себе ». Богдан Попович, *Під українським небом, Спогади*, Нью Йорк 1972, ст. 100-101.

рідне церковне життя, але большевизм скоро і жорстоко те все ліквідує. Советська окупація України припинила розвиток української богословії, якої центром був Київ із своїми славними і досі «Трудами Київської Духовної Академії» (друкованих із відомих причин російською мовою). Православний богословський центр перенісся до Варшави і має теж свою історію.

В Галичині одними із перших, що взялись до праці відбудови, були наші богослови і духовні особи у Львові, що поставили собі за завдання творити власну богословську науку, відновити в новому дусі наші духовні три дієцезальні семінарії із належними програмами навчання, виховати нове високоосвічене духовенство, що любило б науку і дбало б про свою богословську думку, дати своїй Церкві й інтелігенції нову рідну богословську літературу та богословські твори, піднести наше церковне життя із примітивного парохіяльного ХІХ-го століття — до європейського на базі нових наукових і пасторальних вимог та здобутків. Про тії їхні творчі кроки і великий почин на початку двадцятих років (від 1922 до 1928) буде мова в цих рядках: заснування Богословського Наукового Товариства, його орган «Богословія», які вже за пару років дали великий овоч — Львівську Духовну Академію та ряд цінних богословських творів, а при тім за короткий час згуртували нові молоді кадри перших наших богословів двадцятого століття. Серед тієї творчої піонерської праці, якою почала творитись наша богословська наука ХХ-го століття, зарисовується зразу постать сьогоднішнього нашого патріярха Йосифа, що самотній остався при житті із тих піонерів початку двадцятих років і провадить досі почату тому п'ятдесят п'ять літ працю! За ним іде вслід і початий ним кварталник «Богословія», що в цьому році цим чином почав п'ятдесят першу книгу.³ Його твір — Богословська Академія, живе у формі університету св. Климента в Римі.

І. Історичне тло

Переглядаючи сьогодні скупі інформації про ті початки нашої богословської науки в тих хитких і вбогих пововнних літах,

³ Дуже докладну і першу досі повну історію УБНТ до наших часів написав проф. Володимир Янів, *Нарис історії Українського Богословського Наукового Товариства – В 45-ліття заснування – Матеріали до історії Української*

прочитуючи список нечисленних творів, може все те видаватись нормальним явищем живого народу. Та розглянути треба середовище й амбітус, в якому той почин зродився, щоб побачити його сизифові зусилля на тлі доби й часу. Через Галичину покотились два рази фронти — російський в наступі і відступі із своїми фізичними і моральними наслідками, що залишили рани на нашому національному й церковному організмі, війна за Львів і славна чортківська офензива в наступі і відвороті, большевицька війна і її непевності, доля УГА і врешті цілковита програна потверджена за дипломатичними столиками у Версалі (18.6.1919) і Радою Амбасадорів (15.3.1923), яка прилучила остаточно Галичину до Польщі, що викликало велику українську демонстрацію на площі св. Юра. Наша програна і вслід за тим поділ нашої землі поміж нових окупантів були моральним ударом по всіх тих, що брали участь у затьжній боротьбі, або були її свідками. Витягти нарід з розчарування і упокорення — не легке завдання. В таких обставинах найбільшого удару зазнає все інтелігенція позбавлена насущного хліба і не легко їй найти зразу своє місце в ситуації. В 1928 році о. д-р Йосиф Сліпий у своїм творі « Шляхами обнови » так характеризував психологічний стан тих років, яких він був обсерватором й учасником: « Притьмарене обличчя останнього двадцятиліття і душа його, неспокійна і розбурхана, пройшли тяжку крізу. Горячковість і тертя, постійна і заїла боротьба між державами і народами, партіями і станами, боротьба про право до життя і його розвою, про світогляд і культуру, в найближчій основі яких лежить розбрат між життям і релігією — оце зміст і ціха недавно-минулих літ.

« ...Горячковий стан зриву переходив і наш нарід і виснажений та вимучений його дух прагне покріплення і обнови. Очевидно в таким стані будова і творчість припинені, бо треба вперед усунути румовище і очистити душу ». ⁴

На таким ґрунті й серед такої атмосфери, серед браку матеріяльних засобів, серед настроїв непевности, ворожих обмежень і контролі (бо й такі були!) й інших невідрадних суспільних подій

Церкви, Наукові Записки Українського Вільного Університету, том 9-10 (1967-1968), Мюнхен-Рим-Париж 1969, ст. 139-225. Цей нарис пишеться під іншим аспектом і для деякого доповнення праці проф. Янева. Див також Др. П. Сењица, *Світильник Істини*, т. II, Торонто 1976, ст. 13-59.

⁴ *Твори Кир Йосифа Верховного Архiepіскопа і Кардинала*, том III-IV, Рим 1970, ст. 127.

та явищ почала у Львові народжуватись українська богословська наука ХХ-го ст. і її організоване тіло, спочатку в появі журналу « Богословія » і згодом рік пізніше у формації Богословського Наукового Товариства.⁵

Але серед тих невідрадних обставин і явищ була одна особа, що стала новим символом для тієї нової праці і змагань зокрема на церковному полі. То велика постать Митрополита Андрея — недавнього « царського в'язня », духовний велетень із потужним інтелектом та благородним серцем. Біля його особи у Львові починаються перші кроки української богословії ХХ-го століття. Про те, як глибоко бачив він потребу і силу науки для нашої Церкви і її духовенства та народу можуть послужити його власні слова із фундаційної грамоти для Національного Музею: « В пересвідченню, що наука є для клира найважливішим майже средством до сповнення трудних обов'язків, я від першої хвилі, коли зістав єпископом станиславівським, постановив собі заложити в Станиславові бібліотеку, котра би могла стати огнищем більше розвинутої праці наукової між клиром. Два роки від хвилі номінації я всіма способами старався зібрати досить книжок, щоби принайменше розпочати діло мною наміренє ». В цих словах бачимо великого Митрополита, як любителя науки, а головно, як пастиря, що турбувався інтелектуальними силами своїх священників. Його вплив заважив на початок нашої богословської науки, якої вогнищем в ХХ ст. став Львів і перестав ним бути в 1946 році із ліквідацією нашої Церкви.

Кінець ХІХ ст. є замітний тим, що в ньому починається « ін-

⁵ Коли на чужині в 1959-1960 рр. почались старання відновити БНТ, т.зв. Ініціативна Рада описувала історичне тло, на якому народилось Товариство: « Богословське Наукове Товариство (скорочено БНТ) постало у Львові в 1923 році серед тяжких умовин українського національного життя, бо після невдачі наших визвольних змагань. Ця невдача, що її болючо відчув весь український нарід наложила на його синів нові завдання до виконання, передусім збереження і плекання культурних ціннощів українського народу серед несприятливих політичних умовин. Живий нарід мозольним трудом мусить промощувати собі шлях до нового відродженого життя. Одним з найважливіших засобів, якими промощується шлях до нового відродженого життя народу, є безперечно наука, а зокрема богословська наука. Тому й дуже відрадним явищем і доказом великої життєвої снаги католицьких кругів українського народу була подія оснування Богословського Наукового Товариства у Львові ». *Відновлення Діяльності Укр. Бог. Товариства*, Матеріал для преси, « І.Р. », ст. 1, Архів УБНТ.

телектуалізація» має народу, як це деякі дослідники називають. В нас в Галичині тую працю просвічення почала «Просвіта», у наукових кругах організує її Наукове Товариство ім. Шевченка. Починається шукання науки і це торкнуло наше сільське духовенство, що не дуже дбало, і не могло дбати без підмоги, про свою священничу освіту. То був дух часу і Митрополит Андрей подбав про здійснення тієї важної справи.⁶

Наше зубожіле через війну духовенство, упокорене матеріальними недостатками і політичними умовами, проявило ентузіазм у тих двадцятих роках. На нього мав вплив факт відзисканої, хоч і страченої, державности і воно стає готовим до праці і чину. Інтелектуалізація XIX-го століття, поява різних суспільних і політичних течій спричинює бажання піднести свій інтелектуальний рівень, здобути занедбане, додержати кроку із Заходом. Серед духовенства XIX-го ст. і початку XX-го розрісся був доволі сильний русофільський рух, тобто тяжіння до Москви. Нова орієнтація змушує його пізнати себе в іншому напрямі, але із збереженням своєї східної ідентичности.⁷ Ця велика і нова ідея вимагала нових студій і праці. Недавні для нашого духовенства 20-тих років спомини із досвіду праці російської православної Церкви на наших

⁶ Для характеристики «духа часу» із західного коментаря: «Come per una serie di esplosioni a catena, i popoli prendono, uno dopo l'altro, coscienza di sé stessi, rivendicano la loro originalità e proclamano indipendenza. Ognuno si vuole integralmente se stesso, e tuttavia ciò avviene per entrare in un mondo fabbricato da altri, per aderire a una civilizzazione comune. Così, in modo contraddittorio, si tratta di essere sé stessi e di non più esserlo, e il mondo si presenta allo stesso tempo come diversificantesi all'infinito e unificantesi secondo un modello unico». *Bilancio della teologia del XX secolo*, diretto da R. Vander Gucht e H. Vorgrimler, vol. I, *Il mondo del XX secolo*, Roma 1972, p. 18. В 1926 р. «Нива» подає такий опис нашого духовенства по війні: «Матеріально знищене і зубожіле до крайности, суспільно і політично дискредитоване, підірване в своїй самоповазі і впливі на нарід, усувається і насильно і добровільно з арени політичного і суспільного життя, обнижує високий престиж свого післанництва в народнім життю. Точене внутрі червом дезорганізації і штучно придуманого розділу, прибите журую про будучність своїх дітей, перед якими зачинений доступ до шкіл і вишого образования, замкнений вступ до публичних урядів, само не знає, що зачати, що робити»... Стаття підписана – «Старший священник». «Нива» 1926, р. XXI, ч. 3, ст. 85.

⁷ Ідея вселенськості і своєї правдивої ідентичности і по сьогодні не находять зрозуміння багатьох наших духовних осіб, які в тій ідентичності находять «восточництво» і схильність до «схизми»! А її зовсім в іншій світлі бачили із Митрополитом Андреем великі наші піоніри у Львові.

теренах підчас російської царської окупації показали йому, як немічним воно було в деяких випадках в тій боротьбі із православ'єм російської імперії, яка йшла із тим православ'єм на підбій нашої Церкви і культури. З другої сторони наше духовенство зразу по війні побачило давні латинізаційні, польонізаційні і кольонізаційні пляни Польщі. Все це вимагало нової наукової зброї і солідної підготовки до дивної війни за своє збереження. В додатку по війні появляється цілий ряд невідомих досі сект із Заходу, які скоро захоплюють собі терен для дії. Боротьба з ними вимагала відповідного знання і науки. Все те сприяло тому науковому динамізмові двадцятих років. На перешкоді стояли лише важкі матеріальні умовини, як це побачимо дальше.

Не від речі буде згадати коротко про важніші події і постаті в богословськiм світі на початку ХХ-го століття, щоб в ньому побачити і наші перші кроки того часу. Наші богослови і піоніри були учнями тієї богословії і в загальному на ній взоруються. Кінець ХІХ-го і початок ХХ-го ст. — то, загально говорячи, час відродження богословії і її динамізму. По тридентійському Соборі західна богословія пройшла століття боротьби із т.зв. реформацією і ця боротьба мала на богословію оправданий вплив, хоч згодом вона занепадає серед різних контроверсій. У ХVІІІ столітті творить вона для себе добрі нові методи, хоч покидає схоластику і св. Тому, заступаючи їх методичними богословськими підручниками (« доба підручників »), які дають початок модерній догматиці (догматичної богословії), що скінчилась за наших часів в половині ХХ-го ст. Її заслуга в тому, що лишила нам упорядковану систему богословських наук. Появилась також нова богословська наука — пасторальна богословія із своїми галузями і дуже корисними новими богословськими проблемами. Боротьба із раціоналізмом дає богословії відродження в сторону віднови схоластики і студії Отців (патристика), твориться т.зв. позитивна богословія (в противенстві до строго спекулятивної) із Біблією, егзеґезою, патрологією й історією Церкви. Св. Тома стає проголошений « Doctor Communis » і томізм займає своє місце в богословських науках. Поява модернізму і остаточно над ним побіда (осуджений в 1907 р. Пієм Х буллею « Pascendi » і декретом « Lamentabili ») започатковує ХХ століття із новими шляхами розвитку, на яких найшлись і наші богослови у Львові. Львівські богослови — учні західних богословських шкіл (Рим, Інсбрук, Відень, Фрайбург) — то учасники нового динамізму богословських наук і цим теж дасться пояснити народження нашої богословської науки в 20-тих роках.

Появився тоді щойно т.зв. екуменізм, чи як його тоді звали перестарілим сьогодні словом — « уніонні змагання » і наші богослови стали в ряди його протагоністів на своїм ріднім екуменічним ґрунті. (Його богословське обґрунтування розвинулось щойно в другій половині двадцятого століття, на жаль тим разом без будьякої нашої участі в ньому...)

Великими богословами тої доби розвитку, в якій на Заході й у Львові виховувались наші піоніри початку ХХ-го століття були J. Kleutgen († 1883) – неосхолястика, H. Denzinger († 1883), M. Scheeben († 1888) – найбільший богослов ХІХ ст., H. Noldin († 1922) – моральна богословія, C. Hefele († 1893) – історія Соборів, R. Cornely (1909) і J. Knabenbauer († 1911) – екзегеза і ін. В Римі в 1920 році почав виходити журнал « Gregorianum ».

Російська православна богословія, що у ХVІІІ ст. підпала під протестанський вплив схиляється до західних католицьких богословських наук, але загострюється при тім у ній протикатолицький рух. Кінець ХІХ ст. дає таких російських богословів як В. Соловйов і А. Хомяков та ін.⁸

Наша богословська наука того переломового часу ХІХ-го ст. має єп. Ю. Пелеша (історія Церкви, пасторальна богословія), К. Сарніцького ЧСВВ – найбільшого бібліста на львівському університеті другої половини ХІХ ст., Сильвестра Сембратовича, Йосифа Сембратовича, О. Бачинського, І. Бартошевського, Тита Мишковського, А. Радкевича ЧСВВ і ін. По створенні польської держави наші (« уніятецькі ») професори львівського університету відмовились зложити присягу на вірність річипосполитой і тим відмовили свої посади.⁹ Крок на ті часи великої ваги і національної солідарности. Це теж причинилось потім до змагання за створення богословського центру, що й сталось оснуванням Богословської Академії.¹⁰

Зараз по війні єдиним нашим журналом, що порушував богословську тематику, була « Нива », яка завзято зводила боротьбу із польським католицьким шовінізмом, присвячувала чимало місця

⁸ *New Catholic Encyclopedia*, McGraw-Hill Book Company, 1967, vol. XIV, « Theology », p. 56-57.

⁹ *Dzieje Teologii Katolickiej w Polsce*, tom III, Wiek XIX i XX, część I, Lublin 1976, pagg. 24-25; 51-52; 133.

¹⁰ *Там же*. Хоч Автор єп. Мар'ян Реховіч ляконічно каже: « Dla unitów ufundowano Akademię teologiczną ». Це сталось не так легко і не так скоро по резигнації наших богословів із львівської катедри богословії, бо аж в 1928 році і то з труднощами і не малими обмеженнями...

пасторальній тематиці і богословським проблемам. Писалось в « Ниві » в 1921 р.: « Колись священики справляли собі гарні бібліотеки, нині нові богословські книжки майже не появляються. Осталась сама одна « Нива », яка мала би всього заступити. Але її розміри маленькі ». ¹¹ Заслуги « Ниви » в тому часі дійсно є дуже великі і вона остане цінним документом нашої богословської науки і нашого богословського мислення того часу. ¹²

І на кінець кілька бодай фактів політичного характеру, що були не без ваги і значення на початку відродження української богословської науки в 20-тих роках.

По закінченні польсько-української війни в 1919 р. польська армія окупує Галичину і починається терор. І так бідна країна

¹¹ « Нива » 1923, р. XVIII, ч. 1, ст. 1. Хоч наші священики не раз протестували проти наукового характеру статей у « Ниві »: « Не пишть для докторів, але для сільського духовенства ». Це речення свідчить і про характер статей в « Ниві » і про цікаві на той час вимоги наших священиків. — « Нива » 1922, р. XVII, ч. 6-7, ст. 239. Або в іншому місці в 1922 р.: « Чи се не звісне кождому, що в нас в теперішних « дідівських » часах крім нашого часопису майже ніщо не друкується з богословсько-релігійної літератури? Хоч би й були твори, нема фондів на видання, нема покупців. Отже « Нива » — сама « Нива » — несе на собі весь тягар заповіді « omnia restaurare in Christo ». І се для нас перша заповідь, її мусимо ставити на перший плян, коли не хочемо дістатися під колеса струї, ворожої Христови ». — « Нива » 1922, р. XVII, ч. 6-7, ст. 239. Ще раніше в 1920 році тая ж « Нива » так описує ту пововнну ситуацію: « В рішаючій зворотній добі, коли всі сили ворущаються, і кожда хоче уладнати світ після своєї форми, коли всі руйнують і всі будують, коли всі, що разом співчувають, в одну силу збираються, хочаб і з величезним трудом та жертвами, — в сій рішаючій добі наші уста замкнені, а через се і наші руки зв'язані. Ми не маємо ніякого свого органу, і не тільки, що не можемо в пору та з успіхом реагувати на всі і всілякі діла та слова всіх і всіляких наших противників, але навіть самі між собою не можемо в пору та з успіхом порозумітися, порадитися, тісніше з'єднатися...

« А наші противники узброїлися у всі середники боротьби та організування своїх сил. Чиж се просто не грізне? Чиж не паде на нас важка відвічальність за провадження великої, найбільшої в людським крузі ділання, місії, яка нам стала повірена ». « Нива » 1920, р. XV, ч. 1-2, ст. 1-2.

¹² По появі « Богословія » в 1923 році « Нива » писала: « Вже не будемо змушені самі про себе зі стидом говорити, а чужинці не зможуть уже з погордою про нас висловлюватися, що — « Нива » є одиноком релігійним часописом у нас ». « Нива », 1923, р. XVIII, ч. 4, ст. 147. « Нива » почала виходити у Львові в 1904 до 1914 як двотижневик, від 1916 р. як місячник із ч. 8-9 в 1919 р. перестала виходити, по майже дворічній перерві появляється знову в 1920 р. До війни від 1900-до 1903 виходив « Богословський Вісник » під ред. о. Д. Дорожинського.

по воєнним знищенні переживає в додатку ще моральний і фізичний утиск. В часі війни 233.000 господарств і 122.000 домів були знищені. 3617 шкіл і 246 церков спалені, 1.300.000 гектарів землі з браку рук до праці стояли облугом. В 1919 р. вибухли різні пошесті, а в 1920 р. на Підкарпатті заглянув в очі голод. Спроби української самопомоги були перешкоджені поляками. Допомогу Америки в 1921 р. (жовтень) заборонено. Замкнено майже всі читальні «Просвіти». В 1914 р. було їх 2879, а в 1923 р. лише 843. Деякі священники зовсім зубожіли.¹³

Червоний Хрест подає, що в осені 1919 р. 23.000 українців було в польських концентраційних таборах. В 1919-1920 рр. 70.000 українців були арештовані і багато з них померло від епідемій. Почались масові арешти тих, що брали участь у війні проти Польщі, деяких засуджено на кару смерти. Заборонено вживати слово «український», а в ужитку введено польськими властями слово «русині». (Це буде важне для нас при назві Богословського Товариства, що постало в 1923 р.). В березні 1920 р. введено урядову назву для Галичини «Małopolska Wschodnia». Українську пресу заборонено за виїмком газети «Вперед», що її видавала Українська Соціал-Демократична Партія частинно по польськи і частинно по українськи. Виходила в Варшаві «Українська Трибуна» по 1921 р., але вже в березні 1922 р. її замкнено за критику положення українців в Галичині. «Діло» почало виходити в 1920 р. по забороні, із зміненою назвою, яку дозволено аж у вересні 1923 р. Українські написи усунуто указом 30.1.1920 р. і того самого року поділено Галичину на повієства. Обіцтована автономія пропала і в такий самий спосіб Польща не дотримала й інших обіцянок (напр. український університет). Перші вибори до сойму в 1922 р. українці збойкотували і це створило нові репресії. Досі польсько-український університет у Львові із українськими катедрами став польським університетом без українських катедр і це змусило українців творити свій таємний вільний університет. Почались українські саботажі (УВО), що сколихнули країною і викликали репресії у формі польських нападів на українські інституції у Львові.

Коли Рада Амбасадорів в 1923 р. остаточно прилучила Галичину до Польщі, українці демонстрували масовою демонстрацією на площі св. Юра, але коли все те не змінило ситуації, наші про-

¹³ «Деякі священники в менших або знищених селах так бідні, що формально не мають з чого жити». «Нива», 1921, р. XVI, ч. 2, ст. 33.

відні люди беруться до активної праці, щоб в інший спосіб добувати автономію і свободу. Найболючішим законом в 1925 р. став закон про парцеляцію наших земель для поселення поляків. Почалась, іншими словами, колонізація.¹⁴

Не краще представлялись справи на церковнім полі. Польська католицька шовіністична преса дощукувалась в унії схизми, в наших священників добачували схизматиків, а розв'язку бачили в польонізації і латинізації.¹⁵ Вистане тут подати лише такий майже розпучливий оклик в « Ниви »: « Чи знають в Римі, як польський шовіністичний клир представляє теперішнього св. Отця й католицизм загалом перед всіми, що не є латинського обряду? І доки се буде безкарно тривати? »¹⁶ В 1923 році на весні прибув з Риму о. Дженоккі (Апост. Візитатор України в 1920-1923 рр.). Його приїзд і приязнь з українськими політичними і духовними особами принесли деяку піддержку.

Серед таких обставин почала народжуватись наша богословська наука на початку ХХ-го століття. Ці рядки призначені для того, щоб вшанувати тих великих піонерів, що не побоювались тоді труднощів ні перешкод і серед несприятливих обставин хотіли своїй Церкві і своїй богословії дати нового духа і піднести їх до вершин. В такому дусі також відновлялось УБНТ на чужині і в проєкті статуту писалось у 1960 р.: « Своїм постановням Українське Богословське Наукове Товариство бажає зберігти тяглість богословської думки в українській католицькій Церкві та водночас вшанувати пам'ять її світлих творців і носіїв, з яких багато засвідчило свою вірність єдиній Христовій правді життям і смертю ісповідників і мучеників ».¹⁷ Серед тих, що остались при житті, є наш Блаженіший патріарх Йосиф, один із основників УБНТ і перший і потім постійний редактор « Богословії ». Хай ця праця

¹⁴ *Ukraine. A concise Encyclopaedia*, ed. by V. Kubijovuč, vol. I, 1963, ст. 833-841. Д-р Степан Баран, *Митрополит Андрей Шептицький*, Мюнхен 1947, ст. 92-95.

¹⁵ « Такі часи нині для нас, що живемо під напором воюючого латинізму ». « Нива » 1928, р. XXIII, ч. 3, ст. 87. В річнику « Ниви » за 1922 р. майже в кожному числі є цитати із польських католицьких часописів, що бачили чомусь в унії лише нахил до « схизми ».

¹⁶ « Нива » 1922, р. XVII, ч. 10, ст. 368.

¹⁷ *Нарис Статуту Укр. Богосл. Наук. Товариства*, ст. 1, § 2. При редакції цього нарису на основних Заг. Зборах в часі Евхаристійного Конгресу в Мюнхені в днях 4-8 серпня 1960 року це речення викинено.

буде скромним дарунком в день його 60-ліття священства і 85-ліття його життя повного труду, терпінь і жертви для його Церкви і народу. Та й для молодого покоління наших священників на чужині згадка про ті часи буде корисною, щоб в них появилось бажання розвинути в організований спосіб нашу богословську науку на чужині, щоб понесли вони її колісь в Україну. Приклад наших піонерів двадцятих років є для нас світлом.

II. З'їзд професорів богословії українських семінарій

Заснування БНТ у Львові, яким почалась в організованій формі українська богословська наука в ХХ-му столітті має свій початок від скромної і незамітної події — з'їздом професорів наших трьох семінарій — львівської, перемиської і станиславівської, що відбувся у днях 29-30 вересня 1922 р. в приміщеннях львівської семінарії. Львівська семінарія перебула війну нечинною. Від 1914 р. в її приміщеннях стало квартирувало військо. У 1918 р. через три тижні тягнувся крізь її будинки фронт. Вона була дуже знищена.¹⁸ Шкільний рік для богословів II-IV років почався 12.11. 1920, а для першого року 1. грудня 1920. Самі питомці — більшість з них бувши вояки австрійської й української армії — очистили і відновили приміщення для мешкання і навчання. Польське військо по довгих стараннях і клопотаннях митрополичого Ординаріату опустило половину будинку семінарії та половину подвір'я, а другу половину держало ще в жовтні 1921 р. Ректором семінарії був о. др. Тит Галущинський ЧСВВ і семінарія була під проводом оо. Василіян. Професорами: о. Ректор, о. др. Д. Дорожинський, о. др. Маркевич ЧСВВ, о. др. Г. Костельник, о. др. Т. Мишковський (декан богословського факультету), пізніше прибули при кінці 1921 р. о. др. В. Лаба, о. др. С. Кархут і о. др. Я. Левицький.

Як бачиться із цього списку, Львів мав поважні наукові сили виховані в західних університетах. Наші піоніри у відрізненні від своїх західних братів богословів мали починати від сірих по-

¹⁸ Див. о. Николай Вояковський, *Відновлення Духовної Семінарії у Львові: 1920-1926*, «Записки Чина Св. Василя Великого», секція II, т. VII (XIII) вип. 1-4, ст. 294: «Ми перейшли вздовж будинок Духовної Семінарії і ствердили жахливий стан, в яким він тоді знаходився. В семінаріїній молитовниці, в святині, діялися застрашаючі зневажливі діла, в часі як будинок Духовної Семінарії були зайняті урядово. Фотографії з тих неморальних залишків з відповідними протоколами вислано до Риму, де вони повинні б знаходитися в архіві якоїсь Конгрегації».

чатків, при тому на них чекала ще й виховна, душпастирська і громадська праця, якої вони не могли залишити, бо потреби душ і народу були великі.

Які настрої панували тоді серед польських кіл свідчить завага газети «Gazeta Kościelna», яка писала так з нагоди початку шкільного року: «Wykłady powierzono świąszczykom, których nazwiska – z wyjątkiem dwóch lub trzech – nie są dotąd znane w sferach naukowych. – Czy te wykłady przyniosą wszystkie dużo pożytku – okaże przyszłość»¹⁹. Будучність потім все доказала, але увага польських редакторів свідчить про їхню підзорливість, їхні дивні вимоги до не їхньої справи і теж очевидну зависть.

В дні 29 вересня відбувся запланований з'їзд наших богословів. Документи і нотатки про цей з'їзд остали в архіві семінарії і ми маємо лише скупі повідомлення друковані в «Богословії» і «Ниві». Ось уривок протоколу із цього з'їзду, що його знаходимо в першому числі «Богословії»: «Щоби zorganizувати наше богословське наукове життя, уладжено у Львові дня 29 вересня 1922 р., старанням о. Д-ра Т. Галуциньського, ректора львів. гр.-кат. Духов. Семінарії, з'їзд ОО. професорів богословія. В наміренню з'їзду відправив Всесв. і Впр. о. мітрат А. Бачинський, Ген. Вік. гр.-кат. архд. львів., о год. 9 Службу Божу, а відтак отворив наради короткою промовою, бажаючи якнайкрасших успіхів і передав цілий провід о. рект. Галуциньському».²⁰

Учасників з'їзду було 17, в тому числі зі Львова – 13, Перемишля – 2 і Станиславова – 2. Тодішні матеріальні й інші труднощі не дозволили на більшу кількість представників із Перемишля і Станиславова, хоч у пізніших роках спостерігається, що обі ці дієцезії не брали більшої активної участі у працях Товариства. Між Львовом а Перемишлем і Станиславовом існувала на тому пункті деяка віддаль. На президію з'їзду вибрано трьох членів: о. др. Г. Лакота – предсідник (Перемишль), о. др. І. Лятишевський

¹⁹ «Нива» 1921, р. XVI, ч. 5, ст. 163. («Gazeta Kościelna» 1921, ч. 9).

²⁰ «Богословія», 1923, т. I, кн. 1, ст. 91. З деякими незначними змінами також «Нива» 1922, р. XVII, ст. 369. Див. також В. Янів, *цит. тв.*, ст. 144. Автор подає поіменний список учасників. Митрополита Андрея не було у Львові. Він виїхав до Риму 16. 12. 1920 і потім по своїй подорожі до Бельгії, Голяндії, Франції, Англії, ЗДА, Канаді і знова до Риму, де вставлявся за свій нарід і Церкву, вернувся у вересні 1923 до Польщі і був інтернований в Познані. Звільнений в січні 1924. *Beatificationis et canonisationis servi Dei Andreae Szeptyckij Archiepiscopi Leopoliensis Ucrainorum metropolitae Halycienis - Articuli pro causae instructione*, Romae 1958, ст. 24-26.

– заступник (Станиславів) і о. др. І. Бучко – секретар з'їзду (Львів).

Предметом нарад були три справи, якими хотіли отці з'їзду почати в майбутньому свою працю:

а) zorganizувати наукове богословське товариство чи й академію.

б) зладити один плян богословських студій для всіх трьох семінарій.

в) почати видавати богословський журнал.²¹

Плян нарад був дуже конкретний і актуальний своїм змістом. Щоб почати будьяку творчу працю, треба zorganizувати усі сили і засоби, намітити плян праці і приступити до неї негайно. Із короткого звіту бачиться вже згадку академії. Це значить, що наші богослови не були тоді мінімалістами, а бачили у Львові, хоч і серед непригожих обставин, спадкоємця великих традицій Києва, які Львів одержав по ліквідації католицької митрополії сто літ раніше. За шість літ цей плян і смілива думка здійснилися. У Львові основано духовну Академію. У вступі до статуту БНТ в 1924 р. о. др. Йосиф Сліпий (теж учасник з'їзду) писав так із тією самою думкою: « Маймо надію, що й нове Т-во, поборовши ті труднощі, промостить дорогу і стане предтечою нашої « Богословської Академії », про якої існування вже від ряду літ лелів гадку — наш Митрополит ».²²

У Львові священики мали до того часу три поважніші священичі організації: Станове Товариство священиків св. Павла згуртоване біля « Ниви ». Було воно активним становим товариством і богословськими питаннями не занималось, а радше практичними душпастирськими. Було Товариство Катихитів, яке, як сама назва каже, занималось питаннями катихитики, яка за австрійської держави в другій половині ХІХ ст. робила великі поступові на той час кроки і наші священики, зокрема у Львові, тим питанням живо цікавились і на своїм ґрунті його в міру своїх можливостей розвивали. Був теж Літургичний Союз для літургичних справ, але якоїсь виразно позначеної діяльності в тім пекучім питанні не проявив. Війна припинила діяльність тих Товариств, а по війні не легко було відновити їхню працю. Наші священики бачили потребу організованості ще перед війною. Були різні причини, що одної міцної організації не вдалось створити. Про те пише « Ни-

²¹ « Богословія », там же. « Нива », там же.

²² Теори Кир Йосифа Верховного Архиспископа і Кардинала, т. III-IV, Рим 1970, ст. 41.

ва»: «О організації писалось в нас заєдно через 20 останніх літ. З певністю всі розуміємо, що нам потреба сильної, тісної організації, а однак «не сталось, як бажалось». Де вина? І в людях і в обставинах. Для проведення організації потрібна: 1) могутча спільна ідея, 2) переняття тою ідеєю, 3) воплощення сеї ідеї через централізовання уряду.

«Передвоєнні обставини не були дуже пригожі для тіснішої організації між нашим духовенством. І так: 1) провідні наші ідеї були в стані млавости, бо життя було супокійне; 2) наше духовенство, як і наш нарід, було поділене на два політично-національні табори, які взаємно безпощадно нищилися — нищили ми самі себе. Через війну і її наслідки всьо основно змінилось. Життя стало утяжливе, провідні ідеї ожили, як ніколи передтим. А ріжниця між двома політичними таборами змаліли. Упав цілий передвоєнний світ, оба табори приневолені змінити свої становища, а нові обставини зближують їх. Ходить нині передовеім о рятовання життя нашого народу тут, де можемо ділати, і так фронт стався оден».²³ Це слова, що точно показують тло і пригожий ґрунт, на якому мало зрости нове богословське товариство.

Щоб наради відбувались організовано й успішно, до кожної із точок програми вибрано комісії. По їхньому виборі і короткій дискусії, вони зразу приступили до своєї праці. Їхні резолюції-постанови подані були для цілого з'їзду, а по з'їзді почалась праця тих комісій над поставленими з'їздом завданнями.

У зв'язку із створенням богословського наукового товариства вибрано найперше комісією для опрацювання проекту статуту майбутнього товариства. На самому з'їзді це не мав бути зразу готовий проєкт, але комісія мала подати основні вказівки про саму ідею такого товариства і його статуту. Для випрацювання такого дуже загального пляну і вказівок для статуту і його конкретної побудови на самім з'їзді вибрано таку комісією: о. Т. Галуциньський, о. Лужницький, о. Садовський і о. Стек.²⁴ Не знаємо які вказівки випрацювала та комісія, але для опрацювання самого статуту вибрано окрему комісією, що мала взятись до того діла і зладити готовий статут для одобрення чи й поправок на найближчих основуючих зборах Товариства. До комісії для виготовлення статуту по з'їзді вибрано таких членів: о. Галуциньський, о. Дзе-

²³ «Нива» 1921, р. XVI, ч. 1, ст. 1.

²⁴ «Богословія», 1923, т. I, кн. 1, ст. 91.

рович, о. Костельник, о. Дорожинський і о. Бучко. Комісії дано право кооптувати нових членів, як би цього було потрібно, бо завдання не було легке. Так і сталося по з'їзді. Мабуть Отці були обтяжені працею і обов'язками, бо комісія виявилася недіяльною і до неї кооптовано молодого тоді щойно по студіях о. Д-ра Йосифа Сліпого (нинішнього патріярха), який сам зладив цілий статут Товариства.²⁵ Таким чином статут став його твором, а згодом він сам головою Товариства і його душею на пів століття!

Ініціатори не галяли часу і хотіли мати цей статут чимскоріше до Загальних Зборів Товариства, які заплановано на латинське Різдво 1922 р. Бачиться з того, що в Отців був конструктивний поспіх. На жаль такі збори відбулись таки рік пізніше (аж 16.12. 1923 р.). В «Богословії» читаємо: «Ізза незалежних причин ще не можна було скликати конституючих Зборів».²⁶ Тими «незалежними причинами» на першому місці була, здається, потреба потвердження такого статуту польською владою, може і консультації в Римом і ін. Це вимагало бюрократичного часу і різних інформацій в урядах новоствореної держави, яка осторожно ставилася до нових ще й несподіваних товариств.²⁷

На з'їзд приїхали професори наших єпархіальних семінарій. Починались нові часи і нові завдання нашої Церкви і її духовенства. Потрібна була конечна одна нова навчальна програма для цілої Митрополії. Це було бажання єдності одної навчальної програми, а з нею і співпраці на богословськiм полі усіх трьох семінарій і з'їзд тим є замітний і важний. Чи в майбутньому це здійснилося — це є інше питання, в додатку складне, але принайменше був зроблений позитивний крок в тому напрямі.

Для тієї другої справи нарад з'їзду теж вибрано комісію у такому чисельному складі: о. Дорожинський, о. Дзерович, о. Кархут, о. Кисіль ЧСВВ, о. Костельник, о. Лаба, о. Лакота, о. Маркевич ЧСВВ, о. Решетило, о. Сліпий. Разом десять членів.²⁸ Ця комісія по з'їзді випрацювала докладну програму викладів на шкільний рік 1922/23 і її бачимо на богословськiм факультеті ду-

²⁵ «Богословія», там же, ст. 93.

²⁶ Там же, ст. 92. В. Янів, *цит. тв.*, ст. 145.

²⁷ Писалось у «Богословії»: «З огляду на змінені обставини конечним було поробити деякі зміни в статуті і то в самих його основах. Як лише статут буде затверджений властями, подамо його в найближшій книжці «Богословії» до загального відома». «Богословія» 1923, т. I, кн. 2, ст. 184.

²⁸ «Богословія», 1923, т. I, кн. 1, ст. 91.

ховної семінарії у Львові.²⁹ Як на початок — то була солідна програма на зразках західних богословських факультетів із виразним акцентом на догматиці в дусі того часу.

Та мабуть найважливіше завдання дістала комісія для третьої справи програми з'їзду, а саме — «видавання богословського часопису». З'їзд поширив це питання і додав до нього ще й видавання нових богословських підручників для студентів богословії. В склад тієї комісії, яку названо видавничою, увійшли: о. Костельник, о. Левицький, о. Лятишевський, о. Маркевич ЧСВВ, о. Сліпий і о. Бучко.³⁰

Досі в австрійській державі підручниками для богословії були підручники писані німецькою мовою, яка була другою мовою кожного студента по його рідній, а також і в латинській мові, яку в тодішніх гімназіях солідно вивчали. В новій польській державі це не могло бути, а у виразно здекларованих українських семінаріях треба було ввести літературну українську мову. Зайшла пекуча потреба перекладів або й нових оригінальних українських підручників та творів. О. Галуцинський поставив внесок-пропозицію, щоб комісія порозумілась із поодинокими оо. професорами в справі приготування до друку нових богословських підручників чи добрих перекладів.³¹

Видавнича комісія мала приготувати і видавання наукового богословського журналу. Це мала бути перша конкретна праця нового Товариства і з'їзд принаглявав, щоб приступити до видання першого числа чимскоріше так, щоб перше число появилось в першому кварталі 1923 р. Так і потім сталось, в чому була заслуга о. д-ра Сліпого, що став зразу першим редактором журналу «Богословія».³²

З'їзд закінчився 30.9.1922 р. ухвалою і потвердженням резолюцій поодиноких комісій, які зразу взяли до праці. Пропоновані загальні збори в грудні того ж року не могли відбутись через різні ускладнення із статутом Товариства. Збори відбулись, як було згадано, рік пізніше, тобто 1923 р., але поки почало існувати Богословське Наукове Товариство основуючими Зборами і затвердженням статуту, почала свою діяльність його предтеча і

²⁹ Програму подає «Нива», 1922, ч. 11-12, ст. 441-442.

³⁰ «Богословія», 1923, т. I, кн. 1, ст. 91.

³¹ «Нива», 1922, ст. 371. «Богословія», там же, ст. 92.

³² «Богословія», 1923, т. I, кн. 1, ст. 92.

потім його науковий орган — « Богословія ». Очікування на легалізацію забрало рік часу і той час не міг бути змарнований на саме очікування і о. Йосиф Сліпий приступає до праці згідно із постановами з'їзду.

III. « Богословія »

Видавничка комісія створена з'їздом професорів у вересні 1922 р. зразу приступила до праці над виданням журналу, що мав бути першим видимим знаком, органом і символом майбутнього богословського Товариства. Комісія створила у своїм крузі окрему першу редакційну колегію, в якій склад входили такі члени комісії: о. др. І. Бучко, о. др. Я. Левицький і о. др. Й. Сліпий.³³ Із « Ниви » довідуємось про функції членів тієї редакційної комісії: технічний редактор — о. Левицький, члени о. Сліпий і о. Бучко.³⁴ Як бачимо з черги, в якій подані члени редакції, о. Й. Сліпий стає редактором нового журналу, що й позначено в першому числі « Богословія ».

Знаємо дещо із дискусій про назву і про спосіб редагування журналу. З'їзд залишив справу назви самій комісії, але багато учасників хотіли, щоб журнал називався « Богословський Вісник » (мабуть під впливом о. Дорожинського, що видавав богословський журнал з такою назвою перед війною).³⁵ За взір щодо змісту майбутній журнал на бажання з'їзду мав взяти собі німецький *Quartalschrift*: « Часопись сей має взоруватись на німецькім *Quartalschrift* », маються в нім поміщувати статі зі стислої догматики, філософії, з історії, практичної теології, рецензії і бібліографії.³⁶

Із вступного слова до першого числа « Богословія », яке написав сам редактор о. Й. Сліпий, бачимо, які цілі поставила собі редакція на основі вимог з'їзду. Вони такі:

1. « подавати строго наукові й реферуючі розв'язки з цілого обсягу теології »,

³³ « Редакцію і видавання наукового бог. часопису поручено комітетови, в якого тісніший склад входять: ОО. Д-ри Ів. Бучко, Яр. Левицький і Й. Сліпий ». « Богословія », 1923, т. I, кн. 1, ст. 91-92.

³⁴ « Нива », 1922, р. XVII, ст. 370-371.

³⁵ ...« однак многи оо. Професори бажали собі мати назву « Богословський Вісник ». « Нива », там же.

³⁶ « Нива », там же.

2. « особливіша увага буде присвячена теології Східної Церкви »,
3. огляди і оцінки творів,
4. актуальні богословські питання,
5. перегляд заграничних видань і журналів,
6. відомості із наукового богословського світу, найновіші здобутки богословського знання,
7. зв'язок із західною богословією — тому деякі статті по латині.

І додає редактор: « Таким способом хочемо продовжити працю наших славних предків, які немало труду віддали науці віри, і складати далі на жертівнику теології і скромний дар нашого ума ».³⁷

Програма, отже, велика і відповідальна. Журнал мав бути масштабом, змістом і якістю західно-європейським журналом. Перший того рода намір і плян в нашій українській католицькій Церкві. Творці того пляну були свідомі труднощів, бо писав о. Редактор: « Ми свідомі великого і важкого завдання і наших слабих сил... І якщо не зможемо зразу досягнути сеї високої цілі, то ми певні, що розпочатим ділом промощуємо до неї шлях грядущим поколінням »...³⁸ Із цілоти того вступу « Від Редакції » можна бачити, як реалістично і без ілюзій о. Й. Сліпий схоплює цілість ситуації того важного і відповідального почину: « В тяжких хвилинах розгортаємо сторінки наукового богословського тримісячника перед П.Т. Читачами, в важких і невідрадних для тих, котрі їх беруть, як іще більше для тих, котрі їх вкладають у руки. Наші наукові сили заняті будьто боротьбою за насущний хліб, будьто так перетяжені душпастирськими обов'язками, які вкладають на них нинішні ненормальні обставини, що не є в змозі посвятитися науковій праці і не маючи до того нізвідки й найменшої заохоти, в болем серця відкладають перо. А ті, що малиб еще дрібку спромоги, немногі й супроти печатних труднощів прямо безсильні.

« Одначе недостача своєї й незвичайно утруднений доступ до заграничної літератури грозять байдужністю до теології і нидінням богословського знання у нас.

³⁷ « Богословія », 1923, т. I, кн. 1, ст. 2. *Твори Кир Йосифа Верховного Архiepіскопа і Кардинала*, III-IV, ст. 256.

³⁸ Там же.

« Саме ці моменти — піднести й зосередити наукову богословську творчість, виховати нові сили, розбудити більше зацікавлення богословськими науками й передовсім науково піддержати та скріпити уніоністичну акцію на Сході — змусили ОО. Професорів наших Духовних Семінарій приступити до видавання цього наукового часопису ».³⁹

Близько перед появою « Богословії » в березні 1923 року « Нива » написала окрему нотатку, щоб приготувати духовенство і громадянство до тієї історичної хвилини. З тієї нотатки б'є оптимізмом і надією на власні сили: « Богословія ». Під тим заголовком уже небавом появиться перше число нашого богословського наукового тримісячника, якого видання ухвалив з'їзд професорів богословія у Львові 29. і 30.IX м.р. (...) Хоч як нині непригожі обставини для наукової праці і публікацій, однак не сміємо впадати під тягарем, але мусимо уперто і завзято, з повною вірою й надією поборювати всі труднощі, і засвідчити самі собі і світові, що живемо, працюємо і дороблюємося. Тільки до таких світ належить. Ми певні, що загал нашого духовенства прийме новий богословський часопис з полєкшою на душі — як віщуна кращого завтра ».⁴⁰

І дійсно, зміст першого числа « Богословії », що появилось в квітні 1923 року, виправдав сподівання і наміри Отців з'їзду 1922 р. Вони вимагали, щоб воно появилось в першому кварталі 1923 р. і так сталось. На його підготовку, друк із усіма тодішніми комплікаціями пішло не цілих шість місяців. Зміст першого числа такий:

Від Редакції:

О. Др. Й. Сліпий, *De amore mutuo et reflexo in processione Spiritus Sancti explicanda* (14 стор.).

О. Др. А. Іщак, Уніонні і автокефальні змагання на укр. землях від Данила до Ізидора (24 стор.).

О. Др. Г. Костельник, Теорія Айнштайна (25 стор.).

Огляди й оцінки:

Єп. О. Боцян, Про літургічно-історичні досліди (9 стор.).

О. Й. Сліпий, З новітньої дискусії над Тайною Покаяння (4 стор.).

Дві рецензії.

Вибрані питання:

О. Др. Іван Бучко, Пій XI про піднесення богословських студій.

³⁹ Там же.

⁴⁰ « Нива », 1923, р. XVIII, ч. 3, ст. 117.

О. Я. Левицький, Про читання некатолицьких перекладів св. Письма. Всячина. Хроніка. Список одержаних книжок і часописів. Разом 95 сторін друкованого тексту.⁴¹

« Нива » знова по появі першого числа відгукнулася із похвалами та коментарями про новий богословський тримісячник: « Вже не будемо змушені самі про себе зі стидом говорити, а чужинці не зможуть уже з погордою про нас висловлюватися, що — « Нива » є одиноким релігійним часописом у нас, українців-католиків. Як ми заповідали в попереднім числі « Ниви », на днях появилася « Богословія » науковий богословський тримісячник. Якщо справа добре піде, то здійсниться те, що було і є нашою найбільшою потребою на релігійнім полі... (цитат із « Від Редакції »).

« Саме ці моменти — піднести й зосередити наукову богословську творчість, виховати нові сили, розбудити більше зацікавлення богословськими науками й передовсім науково піддержати та скріпити уніоністичну акцію на Сході — змусили ОО. Професорів наших Духовних Семінарій, приступити до видавання сього наукового часопису ».⁴²

І далі свої уваги і критичні замітки висловлює так: « Зовнішню своєю стороною (артистична вінета на окладинці, гарний папір, старанний добір черенок) сей часопис без сумніву перевищує все, що в нас було в тому роді. А змістом? Можна спорити про се: чи в наших обставинах це корисне для нас і для самого часопису, що деякі статті печатаються по латині, як також про те: чи статті, які появляються в часописови, мають бути написані в строго науковім тоні — значить: можна спорити про спеціальности редакційної програми, але не про саму програму і не про її виконання. Мимо своєї строгої науковости часопис може зацікавити кожного, хто любить поважну книжку. Се вже заслуга Редакції, яка поміщує в ньому те, що на часі, що нас живо обходить.

« Вкоротці: новий часопис такий, що могли би нам його позавидувати й щасливійші народи, аніж ми є. Тим однак не хочемо сказати, що часопис є в кожній своїй точці без закиду (сеж була би дитинна наївність так твердити). Мова й ортографія в часопису подекуди не є без закиду. Але се стане зовсім зрозуміле, коли возьмемо під увагу, що нині в нас як що до мови, так що до ортографії хаос, та що головний редактор часопису о. др. Й. Сліпий, через

⁴¹ « Богословія », 1923, т. I, кн. 1. В. Янів, *цит. тв.*, ст. 198-199.

⁴² « Нива », 1923, р. XVIII, ч. 4, ст. 147.

ряд літ перебував за границею на спеціальних студіях, і ще не мав часу винайтися в хаосі, з якого вже твориться лад і певний напрям. Одначе ми сього певні, що ті дрібні ущербки в найближшій будучности будуть зліквідовані.

« О. д-р Й. Сліпий вже в тім першім числі дав доказ своєї незвичайної запобігучости, витревалої волі, знання та фахової ерудиції. І можемо мати певну надію, що під його проводом « Богословія » розвинеться як найкрасше і сповнить ціль, яку собі визначила. Хай Господь буде в помочи ». ⁴³

Ці слова рецензента з « Ниви » чи не найкраще показують ціле історичне тло, на якому творились ці важні в історії нашої Церкви початки нашої богословської науки.

Попри свою різновидну тематику вже в першому числі « Богословія » можна запримітити одне важне й актуальне тоді питання, якому тримісячник і БНТ потім присвячують багато місця — а саме унійні справи і змагання, або нинішнім, тоді ще не вживаним у нас слові, — екуменізм. Редактор у своїм вступі ставить це нове, а то й невідоме в католицьким богословським світі питання, як одне із важливіших питань, якому « Богословія » буде присвячувати окреме місце: ...« й передовсім н а у к о в о піддержати та скріпити уніоністичну акцію на Сході ». Заслугою « Богословія » і БНТ в богословським католицьким світі буде те, що вони цій проблемі присвятили увагу і то з наукового богословського пункту бачення. Сьогодні екуменічне питання належить вже до буденних справ, тоді була це й небезпечна справа і могла *sapere haeresim*.

В нас екуменічне питання мусіло виникнути. З одного боку від початків унії в Бересті (1596) польські латинізуючі чинники бачили в унії можливість і спосіб повільної латинізації і тим самим єдности не лише у вірі, але й у формі. ⁴⁴ « Нива » з гіркістю

⁴³ « Нива », *там же*, ст. 148. В році 1922 Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові видало правописні правила, щоб вийти із правописного хаосу, що тоді існував.

⁴⁴ Сучасний польський історик говорить про латинізацію нашої Церкви по унії але добачає єдину причину латинізації внутрі самої унії і не згадує причин зовнішніх. Корисним буде подати його слова: « *Mimo to w ewolucji ustroju Kościoła unickiego zaznacza się wyraźnie tendencja, którą można by określić skrótowo jako « latynizację », tj. coraz większe upodobnianie się do ustroju Kościoła rzymskiego. Ten proces przybierze na sile od czasu zwycięstwa unii we wszystkich diecezjach, tj. od początku XVIII w., zwłaszcza po synodzie za-*

в тоні писала пізніше про той стан і становище « уніятів »: « Вираз 'унія', особливо в Польщі, набрав значіння чогось другорядного, гіршого в католицькій Церкві. Унія — причіпка, щось переходового, а не щось самостійного, що має ціль само в собі ». ⁴⁵ Тому поставлене « Богословією » завдання треба вважати за далекого думку, яку треба було нам пильно розвивати і по богословськи обґрунтовувати, бо вона вже тоді могла підготувати основи для наших теж не легких на тому пункті часів.

Не краще стояла справа унії у відношенні до православія. Воєнні часи, російська окупація і нагальна праця ласої російської православної Церкви для « навертання » уніятів багато навчили наш нарід і його духовенство. Воєнна ситуація і її залишки змусила всіх призадуматись над словом « унія », « уніят ». Російська православна пропаганда в Польщі діяла наполегливо, уживаючи при тому аргументів, що вдаряли в первісний зміст унії, яка з бігом часу затрачала важні умови їй дані в хвилині її заключення. Православний російський двотижневик « Воскресеніє », що виходив у Львові так писав в 1928 році: « При заключенні унії Рим об'язався оставить нетронутым православный обряд. Между́тѣм он всячески латинизировал его, запрещая трехраменный крест, стараясь устранить православный календарь и кириллицу, вводя целибат (безбрачіє) и мѣняя слово « православный » на « правове́рный ».

« Таким способом Рим нарушил условіє унії, т.е. сам он сдѣлал ее недѣйствительной и этим освободил галичан от всякой обяванности ввиду унії.

« Несмотря на это, гал. русскій народ не порвал связи с Римом. Он только протестовал и посылал просьбы и мемориали епископам, митрополиту, папскому нунцію и самому папѣ.

« Лишь тогда, когда папа назвал просьбы бунтом, а беззаконіє уніатской ієрархії одобрил похвалою, чѣм присудил греческій обряд к смерти, народ понял, что в Римѣ правды не найти и что

mojskim (1720), którego postanowienia, szeroko uwzględniające zagadnienia organizacji i obowiązujące cały Kościół unicki, były w znacznej mierze przeniesieniem na jego grunt ustawodawstwa i koncepcji ustrojowych soboru trydenckiego. W rezultacie w drugiej połowie XVIII w. doszło do ujednoczenia ustroju Kościoła unickiego i upodobnienia go do łacinskiego. LUBOMIR BIENKOWSKI, *Organizacja Kościoła Wschodniego w Polsce, Kościół w Polsce*, t. II, *Wiekі XVI-XVIII*, p. 784.

⁴⁵ « Нива », 1928, р. XXIII, ч. 1, ст. 1.

ему остался лиш один путь возврата в прадедовскую церковь, возврата к св. Православию».⁴⁶ Хитро і підступно сказано. Треба приписати лиш галицькому патріотизмові і нетерпимості до росіян, що тодішнє наше мирянство не прислухувалось до тієї злобної пропаганди проти унії, якій Галичина завдячувала своє відродження і назву «Піємонт».

Екуменічне питання на Сході в 20-тих роках набирало сили. В 1920 році патріарх Царгороду зробив публичний заклик до всіх християнських Церков світу, щоб шукати способів до поєднання. Коли на Заході екуменічний рух поживавлено діяв майже цілу другу половину XIX століття серед протестантських груп, цей заклик патріарха був офіційним почином Східної Церкви на полі екуменізму на початку XX-го століття. Той документ не дуже відомий, але дав заохоту до зацікавлення екуменічним питанням на Сході, і наші богослови були одні з перших із Митрополитом Андреем, що взялись до цього святого діла.⁴⁷ На жаль в Римі поставились холодно до тих старань а потім енцикліка Пія XI «Mortalium animos» той запал спинила. Папа писав у 1928 році: ...«ясним є, що Апостольська Столиця ніяким чином не може брати участі в тих з'їздах і ніяким чином не є воно законним для католиків давати тим заходам заохоту чи піддержку. Якщо б вони це робили, вони б давали піддержку фальшивому християнству, зовсім чужому одній Христовій Церкві... це є ясним, чому Апост. Столиця ніколи не дозволяла своїм членам брати участь у зборах не-католиків. Є лише одна дорога, якою можна спомагати єдність християн, а нею є праця для повороту до одної правдивої Христової Церкви тих, що відділились від неї; бо від тієї одної правдивої Церкви вони в минулому відпали... хай (відділені діти) приходять не із думкою чи надією, що «Церква живого Бога — колюмна і основа правди» нарушить повноту віри і буде толерувати їх помилки, але, щоб підчинились вони до її вчення і влади».⁴⁸ Наводимо ці слова, щоб показати, що це не були легкі часи і ментальність для т.зв. екуменізму, як це є тепер, а однак наша Церква і зокрема Митрополит Андрей із своїми богословами на цьому полі працювали (Велеградський З'їзд в 1924, 1927 р. в тих роках). «Бо-

⁴⁶ «Нива», 1928, р. XXIII, ч. 6, ст. 230.

⁴⁷ Marc Voegner, *The long road to unity*, London 1970, ст. 57.

⁴⁸ Там же, ст. 388-389.

гословія» і Богословське Наукове Товариство хотіли на цьому полі працювати і в тому їх велика заслуга.

В 1921 році почались екуменічні дискусії у Малін (Malines) із окремою апробатою Апост. Столиці під проводом кард. Мерсіє – архієпископа Малін. Ці дискусії зібрали католицьких богословів і брав в них участь Митр. Андрей (у бібліотеці УКУ зберігається знімка із тих нарад із Митр. Андреем і кард. Мерсіє). Львівські богослови цікавились отже екуменічним питанням і хотіли пов'язати свої рідні екуменічні проблеми із вселенськими, що були із куди більшими труднощами. Вони жили серед постійних закидів, що примушували їх застановитись і оглянутись на свій обряд, минувшину і на своє відношення до латинської Церкви в Польщі і до самої історії унії. Питання було грізне і тривожне. До нього треба було поставитись із усією серйозністю. На тому пункті постійні бої із напасниками унії зводила «Нива», що була місячником. Її редакція постійно поміщує відповіді на всякі наклепи, закиди і підозріння, що в унії криється схизма тощо. В 1928 р. «Нива» так описує те побовище: «З одного боку приневолена вона (унія) боротися із розкладовими елементами, які стремлять до її смерті; унія на користь православних тратить свої давні території на Закарпаттю і в нас на Лемківщині, назирають на неї різні секти – тощо.

«З другого боку бачимо, що в унії родиться нове життя: вона здобуває нові терени — під проводом польських духовних властей, які хочуть з неї зробити щось «нового»...⁴⁹ «Богословія» стала великою допомогою в тім питанні, чи принайменше в міру своїх спроможностей такою хотіла бути на чолі із своїм Редактором.

Щоб ще краще зілюструвати бодай частинно це тодішнє «екуменічне тло», погляньмо ще до інших авторів, які також мали вплив на зацікавлення львівських богословів, на редакцію нашого кварталника і БНТ. В двадцятих роках писали прихильні для східних обрядів твори о. К. Королевський (правдиве прізвище Charron) і бенедиктинець Stoelen, показуючи на ситуацію тих обрядів у відношенні до латинської Церкви. Їхні твори не були ласкаво прийняті на Заході. О. Королевський пише тоді відкрито-що унія — «то асиміляція уніятів до латинян у всьому і всюди

⁴⁹ «Нива», 1928, р. ХХІІІ, ч. 1, ст. 1.

переважно з вини уніятів».⁵⁰ Його сміливий твір L'Uniatisme викликав негодування серед латинників і уніятів.⁵¹

«Богословія» і БНТ стояли, отже, перед важкими завданнями включитись второшно в цю полеміку того часу із клопотами для себе, хоч це було потрібно і конечною підготовкою, бо зараз, тільки за два роки, почали організуватись численні міжнародні конгреси. В одному півріччі 1925 року відбулись аж три міжнародні конгреси про східні питання: в Лювені, Брукселі і Парижі. Можна б сказати, що коли б не важкі часи під іншим оглядом, екуменізм тих часів міг бути в наших руках, або із великим впливом наших богословів. На жаль почали тоді діяти поляки і росіяни, серед яких було багато симпатиків унії, а в Римі, очевидно, в унійних справах була російська орієнтація. То був час дії й ентузіязму D'Herbigny... Це питання в нашій історії чекає ще дослідника. «Богословія» і БНТ включились у свій спосіб до наукового дослідю цього унійного питання.

Не без основи буде згадати коротко і про фінансові справи пов'язані із виданням першого числа «Богословії». Як згадано було вище, країна і її духовенство було зубожіле по війні й економічної піддержки годі було сподіватись. Фінансові клопоти переслідували «Богословію» і потім БНТ постійно і були сталою грізною перешкодою для їх розвитку і діяльності.⁵² Наклад першого числа «Богословії» покрив о. др. Т. Галуциньський – рек-

⁵⁰ «Нива», 1928, р. XXIII, ч. 1, ст. 3. К. Королевський був тоді консультором Конгрегації Східної Церкви.

⁵¹ «Нива», 1928, р. XXIII, ч. 1, ст. 4. Ось думки о. К. Королевського:

1. Захід не має поняття про східні справи.
2. Східне духовенство було непросвічене, коли приступало до унії.
3. Не цілі народи, а їх частини приступали до унії, отже в унії перехрещувалися різні впливи на некористь властивого вигляду унії.

4. Другорядне соціальне положення уніятів, тому не мали домінуючого становища, бо не мали своєї держави. Східна Церква була тріюмфуючою в православ'ю, понижена в католицизмі, понижена і знеславлена (очевидно в тій більшій частині народу, котра остала православною) в з'єдненню, – «унія».

5. Брак власної культури в східних католиків.

6. Людські слабости, котрі кажуть поклонятися тому, що «панське», на шкоду свого рідного.

7. Латинська пресія, то доцільна — для поширення латинізму, то з невідомості справи. Навіть деякі папи зробили тут промахи (пр. Інокентій III, зайняття Царгороду в IV хрестоноснім поході).

⁵² Див. В. Янів, *цит. тв.*, ст. 156-163, в яким подані в подробицях опис матеріальних засобів Т-ва і «Богословії» впродовж їх історії.

тор семінарії.⁵³ На фонд « Богословії » почали напливати пожертви від Митр. Андрея 250 доларів, ректорату семінарії 40 дол., священника станіславівської дієцезії – один мільйон марок, о. пралата В. Пинила, ректора перемиської семінарії – 150.000 марок, о. др. Г. Лакоти – 100.000 марок і о. др. Решетила – 50.000 марок. То перші пожертви для « Богословії ».

Появу « Богословії » прийнято із похвалами і вдовolenням. Між признаннями окреме місце має лист Апост. Нунція з Варшави, в якому він висловлює одобрення для цілей, які поставила собі « Богословія », зокрема екуменічних, унійних.⁵⁴

Видавнича комісія створена з'їздом 1922 р. мала ще одне важне завдання, пов'язане із майбутньою діяльністю БНТ, а саме — організацію бібліотеки. Тим важним ділом теж пильно зайнявся о. др. Й. Сліпий, як це бачиться із пізніших звітів.⁵⁵ Вже на перших загальних зборах (отже бібліотека починає свою діяльність, як і « Богословія » ще перед легальним існуванням БНТ!) в 1923 році він звітував, що бібліотека начислює 562 томи і кілька рукописів із XVI і XVII ст. Священиків заохочувалось, щоб дарували свої вартісні книжки до бібліотеки Т-ва. У 1925 р. бібліотека начислювала вже 1040 томів, 10 рукописів і 32 стародруки. В тому році о. Й. Сліпий відвідав 30 церков в пошукуванні за стародруками.⁵⁶

Здається, що ще одною непомітною заслугою появи « Богословії » треба вважати те, що зразу в 1924 році, тобто рік пізніше, появляються « Записки ЧСВВ » — василіянський науковий богословський журнал під редакцією о. д-ра Й. Скрутения з акцентом

⁵³ « В імені Н.Б. Товариства Редакція « Богословії » складає отсим Всесв. і Впр о. Др-и Теод. Галуцинському, ректорови гр.-кат. Духв. Семінарії у Львові, щирю подяку за се, що зволив ласкаво покрити наклад першої книжки в квоті чотирьох мілонів Мкп., чим взагалі уможливив видання нашого тримісячника ». « Богословія », 1923, т. I, кн. 2, ст. 184.

⁵⁴ « Lodevolissimo è lo scopo che si prefigge la rivista, poiché nel mentre tende ad elevare maggiormente il livello scientifico del clero ruteno, tende in tal maniera ancora a facilitare il progresso dell'azione unionista tra coloro che mossi della grazia del Signore a convertirsi alla Religione Cattolica, vogliono entrare nel seno della loro Madre, conservando però il loro rito orientale, da essa sempre altamente venerato ». Lorenzo Lauri. Из тексту листа Нунція бачиться, що й він звернув окрему увагу на екуменічну тематику, яку, як ціль, поставила собі « Богословія ». « Богословія », 1924, т. II, кн. 2-3, ст. 255.

⁵⁵ В. Янів, *цит. тв.*, ст. 163-166.

⁵⁶ « Богословія », 1925, т. III, кн. 3, ст. 267.

на історії нашої Церкви. Спроба «Богословії» доказала можливість серед неможливого.

IV. Богословське Наукове Товариство

Від з'їзду професорів у вересні 1922 р. минув рік поки владжено статут наміченого Товариства, поки полагоджено усі формальності на дозвіл створити таке Товариство. Збори для заснування Товариства відбулись 16 грудня 1923 р. по перемозі над всіми труднощами, а вони були чималі і в їх поборюванні на першому місці брав участь редактор «Богословії» о. Й. Сліпий. Про це знаємо із таких слів о. Т. Галущинського, які сказав він на других Загальних Зборах Товариства у 1925 році: «О. Голова (о. Галущинський) начеркнув коротко діяльність Т-ва, зазначаючи се, що воно в своїх початках мало великі труднощі, однак завдяки о. Др. Й. Сліпому, ред. «Богословії» удалося деякі з них усунути, а деякі бодай вчасти побороти».⁵⁷ Які були це труднощі на початках, на основі скупих записок, які є під руками, — невідомо. Ця мовчанка вказує, що мусіли це бути труднощі на першому місці із польською владою. Виявлення тих труднощів могли спричинити в тому часі конфіскаату «Богословії», чи «Ниви» (із «Нивою» це часто траплялося), тому редактори обох журналів радше про те мовчали. Про внутрішні труднощі, як фінанси, деяка апатія до Товариства загалу священників, незацікавлення громадянства і ін., усі нотатки говорять відкрито. Ішлося найперше з певністю про статут Т-ва, бо мав його потвердити Митрополичий Ординаріят у Львові (і в тому не було труднощів), а потім львівський польський воєвода. Це затвердження одержано пізно.⁵⁸

⁵⁷ «Богословія», 1925, т. III, кн. 3, ст. 266-267.

⁵⁸ «Богословія», 1924, т. II, кн. 1, ст. 83. Див. також нота 27 вище. Цікаво завважити, що у видрукуванім статуті відновленого УБНТ на чужині нема ніякої апробати. Пропозицію про віднову Т-ва дала українська єпископська конференція за ініціативою архиеп. Івана Бучка в 1959 р., у § 18 кажеється, що у випадку розв'язання Товариства все майно переходить у заряд тієї єпископської конференції, статут оформлено на загальних зборах у Мюнхені в 1960 р., але видрукуваний статут в Римі 1960 р. не має ніякої апробати церковної влади. Конференція є протектором Товариства і вибирає окремого єпископа протектора, який в Товаристві репрезентує думку церковної єрархії (§ 3 в).

Проект статуту Т-ва подала вище згадана комісія в часі з'їзду професорів усіх галицьких семінарій і його опрацював потім о. др. Й. Сліщій. На з'їзді поставлено такі завдання для Товариства:

- а) плекання і розвиток богословських наук,
- б) видавання богословських творів,
- в) видавання періодичних писем.

Орудниками до досягнення тих цілей мали бути:

- а) творення секцій для поодиноких галузей богословських наук,
- б) оснування бібліотеки,
- в) організація редакційного комітету,
- г) організація видавничої комісії,
- д) нав'язування зв'язків з іншими науковими заведеннями.⁵⁹

Дальше в тому проекті, як подає « Нива », від власного кореспондента, (в « Богословії » більше подробиць проекту статуту немає) говориться, що Загальні Збори вибирають управу (тоді казали « Виділ ») — предсідника (тобто Голову), його заступника, « діловодника » (тобто секретаря), скарбника, членів і двох заступників. До управи входять бібліотекар, провідники секцій, редактор і голова видавничої комісії. Управа має « якнайширшу компетенцію », контрольна комісія (тоді звали її « Надзирна Рада ») складалась із трьох членів. Члени мали поділятися на дійсних (« католицькі священники, що займаються наукою », професори богословії і інші, що їх прийме Управа Т-ва); почетні — також світські люди (миряни), яких приймають Загальні Збори « за заслуги покладені на поли богословських наук, чи для Товариства ». Загальні Збори надають їм права дійсних членів; спомагаючи — « католики, що зобов'язуються дати якусь матеріальну поміч на цілі Товариства ».⁶⁰

Була ще дискусія про патрона Товариства: « Оснувати Наукове Богословське Товариство під покровом св. Григорія Богослова. В тім Товаристві маємо дати доказ, що ми спосібні до наукової праці, а відтак за дозволенням Апостольського Престола малоб воно бути перетворене на Богословську Академію. Внесення о.

⁵⁹ « Богословія », 1923, т. I, кн. 1, ст. 92. « Нива », 1922, р. XVII, ст. 370. В. Янів, *цит. тв.*, ст. 146 і слід.

⁶⁰ « Нива », 1922, р. XVII, ст. 370. В. Янів, *цит. тв.*, ст. 147-149.

Д-ра Сліпого, щоби Товариство носило назву св. Івана Дамаскина перепало». ⁶¹

Цікавою буде заввага про саму назву Товариства. На з'їзді професорів Товариство одержало назву: «Наукове Богословське Товариство». У випрацьованім статуті при кінці 1924 р. є ця назва. Також є ця назва в третім і четвертій числі «Богословії», є ця назва Товариства у оголошенні на сторінці 346. Але у першій і другій книзі того ж річника «Богословії», тобто у першій півріччі 1923 р., в першій звіті про з'їзд професорів на ст. 91 і в оголошенні на стор. 184 є інша назва: «Українське Богословське Наукове Товариство» і в дужках по латині *Ucraina Societas Theologica*. В третій і четвертій книзі «Богословії» 1923 р. прикметника «Українське» вже немає. Якщо з'їзд встановив назву Т-ва без прикметника «Українське», статут укладав о. Й. Сліпий і він був головним редактором «Богословії», з того бачиться, що він хотів і додав прикметник «Українське» до назви Товариства. Але, коли прийшло до затвердження статуту перед польською владою, якій цей прикметник не подобався, бо вживалось тоді в польських урядових кругах прикметника «руські», назву «українське» треба було усунути і це мабуть була одна із нерозгаданих перешкод, з якими боровся о. Й. Сліпий. З назвою без означення «українське» Товариство проіснувало аж до 1960 року, коли на чужині добавлено цей прикметник, що його впровадив був о. Й. Сліпий ще на початку в 1923 р., навіть проти проекту з'їзду професорів. Із назвою «українське» Т-во у своїм народженні проіснувало лише пів року на рідних землях завдяки о. Й. Сліпому. Епізод багатомовний і замітний, коли взяти до уваги час і обставини. ⁶²

Статут видрукувано в «Богословії» т. I, 1923, кн. 3-4, стор. 340-346. Немає в ньому вступу, що своїм змістом є дуже важний.

⁶¹ «Богословія», 1923, т. I, кн. 1, ст. 91. На титульній обкладинці-віньєті «Богословії» є зображений св. Іван Дамаскин із своїм твором «Πεφє Γνωσεος» що й осталося по сьогодні. *Твори*, т. III-IV, ст. 39.

⁶² Статут польська влада потвердила 21.11.1923, Митр. Ординаріат – 8.12.1923. Повідомлено про проєкт оснування Товариства, із просьбою потвердити статут, єпископів Перемишля, Станиславова, Пряшева, Крижавець, протоігумена Василіяна, Головний заряд Редемптористів, ігуменат Студитів. Станиславівський ординаріат прислав своє затвердження статуту 15.1.1924, також протоігумен Василіяна. Про інших в записках, які можна мати — нема ніякої згадки. «Богословія», 1924, т. II, кн. 2-3, ст. 257.

Находиться він у виданнях творів Блаженішого Йосифа.⁶³ Цей вступ кінчиться словами: « Науковою культурною працею ми кладемо чи не найсильніші (під цю хвилю) підвалини нашому національному і державному життю ». Це були слова духовного й ідеологічного гасла БНТ.

Основуючі збори Т-ва мали готовий і апробований статут. Повідомлено Митрополичий Ординаріят про дату зборів і члени основники просили відпоручника на збори від Митрополита. Ним був о. Пралат Леонтій Куницький. Збори відбулись у львівській семінарії 16.12. о годині 5,30 пополудні. (Скінчились о год. 7,30 — отже — дві години!, що свідчить, що тоді більше були готові до дії чим до дискусій!) Присутніх було 23 членів, письмово прислали свій голос 4, разом 27 членів основників.⁶⁴ Програма перших зборів:

1. Відкриття – Голова комітету основників,
2. Звіт із заходів членів основників,
3. Звіт редакції « Богословія »,
4. Вибір Управи Т-ва,
5. Внески і зацита.⁶⁵

Зборами проводила президія: о. П. Філяс ЧСВВ – президент, о. др. Г. Цегельський і о. др. Й. Скрутень ЧСВВ – секретарі.

Перше слово-привіт по виборі президії зборів мав о. прал. Л. Куницький. Він привітав збори від Митрополита Андрея. (Дивним виглядає, що інші єпископи не прислали своїх привітів. Все таки це була важна історична подія!) Друге слово, згідно із програмою, мав о. Т. Галуцинський. Він подав перебіг акції творення БНТ, прочитав статут, подав список секцій і їх членів. Третє слово

⁶³ *Твори Кир Йосифа Верховного Архiepіскопа і Кардинала*, т. III-IV, Рим 1970, ст. 37-41. Цілий статут із вступом-коментарем появился окремо в 1924 р.

⁶⁴ В. Янів, *цит. тв.*, ст. 145-146 подає їхній список.

⁶⁵ « Богословія », 1924, т. II, ст. 83-85. Присутні на перших зборах:

львівська дієцезія	21	В тому числі монахів:	ЧСВВ	5
перемиська	1		Студитів	1
станіславівська	1		Редемпторист.	0

З інших єпархій ніхто не приїхав мабуть через паспортні труднощі або й через зиму. Був присутній також комісар польської поліції: « Очевидно, поліція не злегковажила нового Т-ва і прислала свого комісара. *Твори...*, ст. 38. Те слово « очевидно » говорить багато про труднощі оснування Т-ва зі сторони польської влади.

до третьої точки мав редактор « Богословії » о. Й. Сліпий. Секретар зборів о. Й. Скрутень ЧСВВ так подав зміст того слова: ...« рідко котре Т-во повстало в так важких обставинах, як саме Б.Н. Т-во. Від давна, в усіх областях нашого життя відчувається велика його потреба. Виринають справи, які самі собою вимагають научної праці і оцінки, які понехані або злегковажені грозять небажаними наслідками. Так пр. актуальним є тепер питання церковної автокефалії, яка являється поважнішим ворогом, чим само православіє; даються чути голоси за введенням народної мови в богослуження; творяться явно ворожі організації; розвивають свою акцію штундисти, методисти і т.п.; вирішуються пекучі і тонкі справи відносин Церкви до держави і т.д. Якщо далі стоятимемо на боці і не займемо тут належного становища — скінчимо в темноті! Мусимо отже зачати роботу, будуючи від основ через оснування Б.Н. Т-ва. Працю започатковано вже виданням « Богословії ». Крім неї редакція почала теж видавати менші праці. При Т-ві отворено бібліотеку, котра нараховує вже тепер 562 томів і кілька рукописів із XVI та XVII в. Існує теж і читальня, в якій є много журналів і богословських видань у різних мовах. Появу « Богословії » прийнято з загальним узнанням ».⁶⁶

Як бачимо, в цьому звіті коротко сказано все про обставини тих великих початків і, що в короткому часі зроблено. Закінчує свій репортаж о. Скрутень такими словами: « Одним словом, о. др. Й. Сліпий певний, що перша пробна праця вдалася знаменито і справа нового Т-ва віщує красну будучність. На кінці заявляє, що з нинішнім днем видавництво і редакція « Богословії » переходить на власність Б.Н. Т-ва і воно переймає на себе його дальшу долю ».⁶⁷ « Богословія » була першим кроком Т-ва, його зовнішнім виявом і тим самим стає його власністю і органом. Так є воно і по сьогодні.

На зборах вибрано першу Управу Товариства. Її склад був такий:

Голова – о. Т. Галушинський ЧСВВ

Секретар – о. Й. Скрутень ЧСВВ

Директор бібліотеки – о. Й. Сліпий

Скарбник – о. І. Бучко

⁶⁶ « Богословія », 1924, т. II, кн. 1, ст. 85.

⁶⁷ Там же, кн. 2-3, ст. 255.

Контр. комісія – о. Р. Решетило, о. Г. Цегельський і о. В. Садовський.

В дискусії встановлено членську вкладку у висоті одного долара річно. Приміщенням БНТ мала остатись духовна семінарія у Львові вул. Коперника 36. Постановили також видати заклик, щоб зацікавити БНТ і « Богословією » ширші круги духовенства. Виглядає, що заклик цей був успішний, бо вже 23.3.1924 р. тобто три місяці пізніше по другім засіданні Управи на якому прийнято нових членів, стан їх був такий:

Звичайних членів	31
Дійсних членів	17
	—
Разом	48

Це є зріст членства три місяці по зборах. На засіданні 30.10.1924 р. прийнято 64 звичайних членів. Між ними находимо о. др-а Авксентія Бойчука (Станиславів), о. др-а К. Богачевського (Перемишль), о. Ізидора Дольницького, о. Схрайверса.⁶⁸ З єпископів членом Т-ва був Кир Боцяп. Члени основники Т-ва о. Лятишевський, о. Лакота і о. Бучко стали введовзі єпископами. Один із основників і той, що « паче інших трудися » — о. Й. Сліпий став єпископом і наслідником митрополита Андрея в 1939 році у найважчі часи нашої Церкви. Коли на загальних зборах у 1929 році перевибрано знова головою о. Й. Сліпого, так тоді записалось у звіті: « Головою Т-ва вибрано знова о. рект. Др-а Сліпого, як того, що найбільше для Т-ва заслужився і найтісніше з ним зв'язаний ».⁶⁹

⁶⁸ Там же, ст. 257. Ось образ росту членів БНТ прийнятих на різних засіданнях:

З кінцем 1924	112	} Головодство о. Т. Галуцинського
16. 1.1925	7	
10. 5.1925	20	
11. 3.1926	16	} Головодство о. Й. Сліпого
17.11.1926	24	
23. 2.1927	6	
20. 6.1927	8	
11.11.1927	3	
12.12.1928	15	} рік оснування Академії

В. Янів, *цит. тв.*, 151-153 подає « список цих піонерів нашої новітньої богословської науки ». Їх 52. В роках від 1923-1939 рр. БНТ мало 236 членів.

⁶⁹ « Богословія », 1929, т. VII, кн. 4, ст. 264.

Про перебіг зборів секретар повідомив Митрополичий Одарнірїят і просив затвердження вибору голови Товариства. Про вибір повідомлено також Ординарїят в Перемишлі, Станиславові, Крижевцях і в Пряшеві. Наша тодішня преса « Дїло » ч. 208 з 1923 р. і « Наш Прапор » ч. 39 з 1923 р. помістили нотатку про збори і першу Управу Т-ва.

По зборах Товариство приступило до праці. На засіданні (тоді казали « сходинах ») Управи 24.12.1923 р. створено три секції, при помочі яких мала провадитись організована праця Т-ва: біблійна, філософічно-догматична, практично-богословська, тобто пасторальна. Згодом 4.3.1924 р. постала ще четверта секція — історично-правнича.⁷⁰ О. Й. Сліпий став секретарем філософічно-догматичної секції. Членами секцій були дійсні члени БНТ. Ось поодинокі секції із кількістю своїх членів:

1. біблійна	2 чл.
2. філос.-догматична	3 чл.
3. історично-правнича	6 чл.
4. пасторальна ⁷¹	7 чл.

Завданням секцій було видавання наукових творів для студій і потреб наших семінарій, а навіть таке важне питання, як випрацювання богословської термінології, яка від століть була в нас латинською. Секції занимались і практичними справами, як напр. в 1925 році організація ювілею св. Священомученика Йосафата. В зв'язку з тим відбулось спільне засідання усіх секцій 29.1.1925 р. із такими присутніми членами: Преосв. Боцян, о. Галуциньський ЧСВВ, о. Дорожкінський, о. Іщак, о. Кархут, о. Костельник, о. Левицький, о. Лужницький, о. Масцюх, о. Мишковський, о. Сліпий і о. Скрутень ЧСВВ. На цьому засіданні о. Т. Галуциньський ЧСВВ прочитав реферат на тему: « Наука богословії і її завдання під нинішню добу ». З нагоди ювілею св. Йосафата « Богословія » присвятила окреме число нашому священомученикові, як теж потім у 1926 р. присвятила окреме число Митрополитові Андреві з нагоди 25 ліття його вступлення на митрополичий престіл (1901-1926).

Не будемо входити у подробиці діяльності БНТ. Його праця

⁷⁰ « Богословія », 1924, т. II, кн. 2-3, ст. 256-257. В. Янів, *цит. тв.*, ст. 149.

⁷¹ « Богословія », 1924, т. II, кн. 1, ст. 85.

при допомозі секцій і видаванням «Богословії» зміряла до своєї на початку поставленої цілі — створити у Львові власну Академію на зразок київської і нею стати в ряди світових і слов'янських богословських центрів. Організована праця продовжується при допомозі засідань, наукових доповідей та загальних зборів, які відбувались регулярно за приписами статуту. О. Т. Галуцинецький був головою Т-ва два і пів року. На загальних зборах 10.5.1926 року одностайно вибрано нового голову Т-ва і найбільш заслуженого його члена, співосновника і невтомного працівника о. д-ра Йосифа Сліпого. На тому пості він перебував аж до зникну Т-ва, що сталося із ліквідацією нашої Церкви в 1946 році.⁷²

Товариство і «Богословія» працювали постійно серед фінансових труднощів, які зростали із економічною кризою в Польщі. Спостерегти це можна легко із різних завваг в часі загальних зборів кожного року. Із звіту на других загальних зборах 3.2.1925 року читаємо: «Звіт зі стану бібліотеки і редакції здає о. др. Йосиф Сліпий. Т-во не даром існувало. «Богословія», яка свідчить про животність Т-ва, знайшла між чужинцями признання і здобуває собі право горожанства в науковім світі. Трудність лежить головню в скупих фондах, однак в тім порятували Т-во добродії. Між ними Е. Митрополит жертвував 1295 золотих (250 дол)». ⁷³ Джерелами фінансів Т-ва були членські вкладки, передплати «Богословії» і різні невеликі і нечисленні пожертви членів і прихильників. Очевидно, це зовсім не вистачало на повний ріст і працю Т-ва, зокрема на його видавничу діяльність. Для прикладу — Т-во мало грандіозний плян видавати джерела-документи до історії унії із архіву Національного Музею у Львові (як були б ці документи придались сьогодні!). Не здійснено цього пляну через брак фінансів. Все таки за шість перших років існування, поки створено Богословську Академію в 1928 році, Т-во видало 7 томів «Богосло-

⁷² Т-во відновлено в 1960 р. на чужині (п'ятнадцять літ по війні) на загальних зборах в Мюнхені. Головою його став о. А. Великий ЧСВВ. Почин до його віднови дав колишній член основник Преосв. Кир І. Бучко, Апост. Візитатор для українців в Зах. Європі. Душею відновленого Т-ва став його секретар і архівар о. др. І. Хома, якого вибрано на секретаря Т-ва. З виходом на волю Блаженішого Йосифа в лютому 1963 р. він бере знову керму Т-ва в свої руки і, як колись у Львові у 1923 р., так і сорок літ пізніше починає працю видаванням «Богословії», яка вийшла в 1963 по довгій перерві. Її останнє число на рідних землях вийшло по першій большевицькій окупації в 1942 р.

⁷³ «Богословія», 1925, т. III, кн. 3, ст. 267.

вії» і 7 «Праць БНТ». Із створенням Богословської Академії Т-во рішило відступити свої «Праці» Академії, а осталося із видаванням лише «Богословії».⁷⁴

Великої ваги в праці Т-ва була праця в секціях у формі наукових доповідей і рефератів на актуальні богословські чи пасторальні теми, які давали члени секцій на своїх засіданнях. Деякі з рефератів потім публіковано в «Богословії» або служили вони із дискусією матеріалом для наукового розвитку якогось питання. Це розвивало нашу богословську науку, викликавало зацікавлення Товариством і мало позитивний вплив на пізніших студентів Академії, що включались в наукову працю.⁷⁵ Згодом в тридцятих роках Т-во організувало академічні вечорі для мирянства — нашої інтелігенції під гаслом «За католицький світогляд». Виховання католицької інтелігенції — то була друга важлива ціль у другій фазі існування БНТ по оснуванні Богосл. Академії.⁷⁶ Тому на третіх заг. зборах 10.5.1926 р. міг Голова сказати так: «Під зглядом науковим розвинуло Т-во в минулім році більшу діяльність чим попередньо. Орган Т-ва «Богословія» осягнув великий поступ так що до змісту як і форми і здобуває собі щораз більше признання між своїми і чужими».⁷⁷

Товариство вийшло поза межі Галичини на чужину. В 1929 р. основано філію Т-ва в нашій українській колегії в Римі. В архівах нашої колегії повинні б знаходитись про те відповідні записки і документи. До заснування такої філії «причинились в головній мірі наші студенти висших папських заведень».⁷⁸ При помочі такої філії могли були наші студенти нав'язувати контакти із богословськими кругами та науковцями на Заході. Чи так було, що сталось із тією філією БНТ в Римі — це питання розшуків. Здається однак, що у колегії св. Йосафата в Римі тієї філії вже не було, бо по війні, хоч існували різні товариства серед питомців, про БНТ не було ніколи згадки. Чия вина, що ця філія загинула, годі взнати. Голова Т-ва о. Й. Сліпий такі зв'язки із науковцями світу вдержував своїми частими поїздками на світові кон-

⁷⁴ Там же, 1929, т. VII, кн. 4, ст. 261-262.

⁷⁵ В. Янів, *цит. то.*, вичисляє ці доповіді, ст. 166-167.

⁷⁶ Там же, проф. Янів начислює 66 доповідей від 1934-1938 у Львові, 58 доповідей поза Львовом, ст. 17-175.

⁷⁷ «Богословія», р. 1926, т. IV, кн. 3, ст. 323.

⁷⁸ Там же, р. 1929, т. VII, кн. 4, ст. 263.

греси, на яких давав доповіді і реферати про питання Східних Церков. Це була ціль Т-ва намічена на початку.

Роллю зв'язкового із богословським світом повнила однак найбільше «Богословія». У вступі до Статуту Т-ва о. Й. Сліпий так писав у 1924 р.: «Вже сьогодні стоїть Т-во через «Богословію» в обміні не тільки з українськими науковими часописами, але й австрійськими, еспанськими, голяндськими, бельгійськими, французькими, німецькими, італійськими, польськими, російськими, словінськими і хорватськими».⁷⁹

Розвивалась помалу також і бібліотека Т-ва. В 1929 році вона мала 3622 чисел із понад 4000 томів із численними рідкісними, а то й унікальними рукописами і стародруками. Бібліотекою Т-ва завідував від початку о. Й. Сліпий, а з його вибором на Голову Т-ва на третіх Заг. Зборах бібліотекарем став о. А. Малиновський (пізніше по війні Ген. Вікарій Апост. Візитатора у Вел. Британії). Голова часто подорожував по наших галицьких парохіях і віднаходив по стрихах пробость, церковних хорах і дзвіницях старі занедбані і забуті книги, ікони, ризи й іншу церковну утвар історичного значення. Всі ті цінності збиралось стараннями БНТ в його бібліотеці і архіві. (Так і писав о. Й. Сліпий у вступі до Статуту: «На Б.Н. Т-ві тяжить великий обов'язок переглянути всі церкви і парохіяльні бібліотеки, в яких ще криються нераз великі цінності, заховані в воєнним лихоліттю, а які Т-во безумовно мусить стягнути і врятувати перед загибллю»). У вересні 1939 року від німецької бомби велика частина того архіву, бібліотеки і магазину видань була знищена. По остаточній окупації Галичини большевиками у 1945 році ті великі цінності і тяжкою працею зібрані наукові матеріали нашої історії й культури мабуть стали вивезені в глиб Росії, як це часто траплялось в нашій історії і з визначними нашими людьми і пам'ятниками нашої духовности...

Товариство від самих початків старалось набути власний дім у Львові. Весь час своєї діяльності воно приміщувалось у мурах львівської семінарії. Це було би теж велике досягнення. Не вдалось однак цього зреалізувати. Про це свідчить така замітка у звіті Голови у 1929 році, в якій рівночасно бачимо докір в сторону нашого духовенства і суспільства, які не виявили, на жаль, належ-

⁷⁹ «Богословське Наукове Товариство і його Статути» у Твори, т. III-IV, ст. 46.

ного зрозуміння до Т-ва. Цей докір можна б повторити і до сучасників сьогодні: «Богосл. Наук. Товариство, що має на цілі виключно наукові аспірації, не знайшло серед нашого духовенства і загалом серед цілої нашої суспільности щей досі того зрозуміння, на яке воно — як незвичайно важний чинник у розвою нашої науки і культури — заслуговує і тому ще й досі не має серед нашої суспільности тих меценатів, що спішили би його своїми грошевыми чи книжковими пожертвами у його важкій праці піддержати. Та мимо сего представники Т-ва зважилися навіть на такий сміливий крок, що зачали були купувати для Т-ва власну домівку і тільки з причин політичної натури не довели діла до кінця».⁸⁰

Найбільшими досягненнями Т-ва були:

а) організація наших наукових богословських сил в Товариство. При його помочі постав у нас у Львові богословський науковий центр із інтензивною працею. Ми вступили при помочі Т-ва на міжнародне поле участю наших богословів на міжнародному богословському форумі. Товариством ми дали доказ наших здібнощів організуватись серед несприятливих обставин і могли похвалитись нашими богословськими і філософськими умами, які саме при допомозі Т-ва могли щось дати в міжнародну скарбницю богословської науки.

б) видавнича діяльність — тобто реґулярне видавання кварталника «Богословія» і творів, що збагатили нашу досі не багату богословську католицьку наукову літературу. Без зорганізованих зусиль, без Товариства й систематичної видавничої праці, наші богослови були б розсіпані, без ініціативи не були б дали стільки, скільки властиво зроблено в тих твердих початках.

в) та найбільшим досягненням Т-ва є таки створення львівської Богосл. Академії. Це було завдання Товариства, хоч як великанське могло воно видаватись на початках і Т-во його здійснило.⁸¹ Його Голова, теперішній Блаженіший патріярх Йосиф не

⁸⁰ Там же, р. 1929, т. VII, кн. 4, ст. 263. Не пощастило Т-ву також набути власної друкарні і переплетні через матеріяльні труднощі. *Твори*, т. III-IV, ст. 39 (ч. 4).

⁸¹ Др. П. Сениця у творі «Світильник істини», т. I, Торонто 1973, ст. 41 каже: «Щоб виготовити статуту й поставити Академію на науковому рівні європейських католицьких університетів, треба було їх оглянути та з ними докладно познайомитись. Це завдання доручено отцеві д-рові Йосифові Слі-

зупинився на історичній катастрофі, в 1939-1945 рр. а переніс корінь тієї академії до Риму, де вона далі продовжує своє існування у формі Українського Католицького Університету, ім. св. Климента папи або, як називає його о. др. В. Лаба – «пересмника Богословської Академії у Львові»,⁸² щоб колись ще він сам або його наслідники знова перенесли його в Україну. Живий корінь не сміє загинути. Історія і дія не зупинились на руїнах і мотором дії було БНТ із його Головою Блаженішим Йосифом.

Про Львівську Богословську Академію вже є мала література і не є моїм наміром переходити мої рямці. Недавній твір учня тієї Академії «Світильник істини» говорить про цей почин і його ріст. Заслугою БНТ в його перших роках праці від 1923 до 1928 є оwoч тая Академія. То оwoч тих великих початків нашого богословського життя і праці у двадцятих роках нашого століття. Може історик колись назве це початком доби в історії нашої богословії. Оwoч п'ятьох літ праці!

Вже можемо навести слово богослова про значення тих великих початків нашої богословської науки ХХ-го століття: «Богословське Наукове Товариство, що народилося в лоні Української Церкви безпосередньо після лихоліття першої світової війни, всупереч важким умовам виявило упродовж двох десятиліть стільки творчих досягнень в ділянці філософських, соціологічних і богословських наук, що ці два довоєнні десятиліття справді можна назвати ренесансом української богословської думки».⁸³

пому... Отець д-р Сліпий, молодий вчений, хоч знав докладно устрій тамошніх висококатолицьких шкіл... то все таки кілька разів відвідав різні країни Європи та їх школи і тільки тоді виготовив статути для Богословської Академії. Богословське Наукове Товариство зацікавилось цією справою й скликало 11 листопада 1927 р. урочисті наукові збори, що відбулися в Митрополичій Палаті в присутності Митрополита Андрея. Після довгої ділової дискусії, в якій забирали слово майже всі присутні, стверджено, що для розвитку нашої богословської науки й підготовки нових наукових сил конечна Академія... Також Митрополита Консисторія, на засіданні 24 листопада 1927 р., висловила одностайно за заснування Академії». Автор незручно висловився — «Товариство зацікавилось цією справою» — так, наче б вперше з нею стрінулось. Академія — була цілком Товариства і його Голова о. Й. Сліпий до тієї цілі приготував все потрібне. Важним у Авторів описі є те, що остаточне рішення про творення Академії робить БНТ в присутності Митрополита, а тоді цей проєкт приймає і одобрює Консисторія. Вже 22 лютого 1928 р. Митрополит креаційною грамотою творить Академію.

⁸² Др. П. Сениця, *Світильник істини*, ст. 12.

⁸³ *Твори*, т. III-IV, ст. 8 – Введення.

V. Блаженіший Йосиф

В цім короткім історичнім начерку про початки нашої богословської науки в ХХ-му столітті ми бачили піонерів тієї новодоби, що ті початки творили. Їх було невелике число – 26. Малий круг в тому числі були активними творцями нового богословського центру у Львові, але то були люди запалу, енергії, то були мужі, що горіли любов'ю до своєї Церкви і народу та бажали їм розвитку і сили по стільки століттях поневолення й упокорень. Серед них зразу на початку зарисовується постать Блаженішого Йосифа, що цю ідею не лише прийняв, як зміст і ціль свого життя, але пов'язав себе з нею так, що говорити про ті часи, про «Богословію», про БНТ і про Богословську Академію неможливо без його особи. Він ці ідеї взяв на свої плечі у 1922 році і поніс до кінця свого життя на, майже, ціле ХХ-століття. Про це говорять цитовані словаколи його, вже як Ректора Академії, редактора «Богословії», видавця видань Академії і «Богословії» знова вибрано на Голову БНТ: «Головою Т-ва вибрано знова о. рект. Д-ра Сліпого, як того, що найбільше для Т-ва заслужився і найтісніше з ним зв'язаний». Зміст речення багатомовний. О. Ректор мав вже таку велику силу обов'язків і відповідальностей (Семінарія і зразу ж Академія зростала, число студентів збільшилось і їхнє виховання і обов'язки з тим пов'язані вимагали багато часу, труду і праці!), що члени Т-ва могли таки головуство передати кому іншому, щоб улегшити тягар праці о. Ректора. Так не зробили, бо він «найбільше для Т-ва заслужився і найтісніше з ним пов'язаний»...

Ось список головних піонерів нашої богословської науки початку ХХ-го століття, які брали участь у з'їзді професорів, перших заг. зборів і потім стали першими членами БНТ:

1. о. др. О. Бачинський
2. Преосв. Кир О. Боцян
3. о. др. І. Бучко – пізніше львівський єпископ помічник
4. о. др. Т. Галушинський ЧСВВ
5. о. Ю. Дзерович
6. о. прал. І. Дольницький
7. о. др. Д. Дорожинський
8. о. др. А. Іщак
9. о. др. С. Кархут
10. о. др. П. Кисіль ЧСВВ
11. о. др. Г. Костельник

12. о. др. В. Лаба
13. о. др. Г. Лакота – пізніше перемиський єпископ помічник
14. о. др. Я. Левицький
15. о. Л. Лужницький
16. о. др. І. Лятишевський – пізніше станиславівський єпископ помічник
17. о. др. Й. Маркевич ЧСВВ
18. о. др. В. Масцюх
19. о. др. Т. Мишковський
20. о. др. Р. Решетило
21. о. В. Садовський
22. о. др. Й. Сліпий – пізніше Митрополит-кардинал і патріарх
23. о. Д. Стек
24. о. Й. Схрайверс ЧНІ
25. о. Й. Скрутень ЧСВВ
26. о. Г. Цегельський.

Більшість з тих піонерів були вже відомі у Львові і в Галичині із своєї праці чи наукових творів, чи популярних статей і публікацій. То були люди із солідною науковою підготовкою, студіювали по західних європейських університетах. Деякі з них працювали вже у Львові від літ і мали своє місце в науковій світі.

О. Й. Сліпий прибув по студіях до Львова літом 1922 р. і був молодого, тільки тридцять літньою невідомою особою — молодим богословом.⁸⁴ Він був узброєний великим знанням і наукою по студіях в Інсбруці і в Римі, але всетаки був він новою людиною у Львові, незнаною ще, без душпастирського досвіду, без тіснішого контакту з нашою дійсністю воєнних років. Це відмітити треба, бо зразу на початках, вже в тому самому році свого приїзду він вирізняється від тодішніх «асів» нашої науки і згодом стає їх провідником. Протягом вісьмох літ — ось його науковий хід із відповідальностями та становищами:

1922 – професор догматики у львівській семінарії

1922 – бібліотекар БНТ

1923 – редактор «Богословії»

⁸⁴ Першим друкованим словом Блаженішого в Галичині, з якого його ім'я стало знане духовенству була стаття в «Ниві» – «Рудольф Айкен та його погляд на християнство», «Нива», р. XII, 1916, ст. 471-477, та 542-549. Потім пізніше: «Св. Єфрем Сирійський учитель вселенської Церкви», «Нива», 1921, р. XVI, ч. 12, ст. 353-357.

- 1923 – автор статуту БНТ
- 1924 – секретар філософічно-догматичної секції БНТ
- 1925 – ректор львівської семінарії
- 1926 – голова БНТ
- 1926 – член кураторії Національного Музею
- 1928 – ректор Богословської Академії (у віці 36 років)
- 1930 – член НТШ.

Вже ця хроніка говорить про наукову непересічність Блаженішого Йосифа, на яку звернули увагу Митрополит Андрей і наукові наші круги Львова. Без сумніву він остане в історії, як один із найбільших наших богословів із своїм місцем у богословії католицької Церкви. Але не остане він таким, як відокремлена особа. Він рівночасно остане в історії нашої богословії, як той, що своє знання, енергію і волю віддав вповні, щоб дати основу українській богословії, щоб зорганізувати її, виховати для неї молодих богословів, створити для неї центр і засоби, і поставити її на рівні із іншими у вселенській Церкві і серед Східних Церков. То була його життєва мрія і ціль: наука, богословська наука, українська богословська наука. Серед тієї організаційної і виховної праці він і не міг лишити стільки творів, скільки в дійсності він міг дати своїм умом. (У передмові до свого твору « Про св. Тайни » він пише: « На жаль, хоч забирався я до цієї роботи вже кілька разів, то однак перешкоджений організаційними, а опісля редакційними справами та меншими науковими роботами, що їх вимагала нераз потреба часу та виринаючі пекучі питання, я не мав змоги перевести в діло мого бажання, хоч воно було водночас бажанням моїх сучасних і бувших слухачів. Щойно воєнне « безділля » дозволило мені взятися за давню роботу ».)

Блаженіший Йосиф не лякався ніколи висоти поставленої цілі, ані перешкод, що стояли на дорозі до неї. Це найкраще показують ті саме початки 20-тих років. Мабуть ніякий у світі богослов не мав стільки перешкод і труднощів, як Блаж. Йосиф — від своїх і чужих, внутрішніх і зовнішніх, матеріяльних і духовних, світських і церковних, і політичних, своїх рідних і світових (війна!). Ці труднощі і перешкоди йшли за ним, як тінь і йому з трудом доводилось зберігати важко здобуте.

Вісімдесят п'ять літ життя Блаженішого Йосифа, як громадянина, священика, митрополита і патріярха є виповнені багатогранною діяльністю, включно із терпіннями-в'язницею-каторгою за святу віру та ісповідництвом. Але серед тієї великої і творчої ді-

яльності на першому місці в його житті стоїть таки його наукова діяльність на богословським полі. Він на грані двох століть, на згарищах великої війни і світового політичного напруження бачив силу народу і його місце в світі — в науці. Зокрема бачив він, як на церковному полі ми відсталі, як через те нашу найбільшу числом східну католицьку Церкву вважається лише переходовим історичним явищем, а не тим, що бачив у цій Церкві і нашім народі папа Урбан VIII словами: «*Per vos mei Rutheni, Orientem convertendum spero*». Блаженіший часто ті слова цитує, називає їх заповітом і ними виховує нове покоління священників, витягаючи їх із комплексу меншеартости в польській ворожій дійсності.⁸⁵ Він бачить і переконаний, що це можливо досягнути лише наукою, лише своїм місцем у світовій богословії. Він ставить тому таку засаду перед своїми учнями: «*По святости найвищим і найкращим добром людскости є безумовно богословська наука*».⁸⁶

На думку Блаженішого Йосифа ціллю БНТ було не лише розвивати знання і науку для себе, для своєї Церкви. Він вже в 1924 р. говорить виразно про те, що нам треба забрати голос у вселенській Церкві про важні питання невідомі на вселенському богословському полі: «*В католицькій Церкві творять Українці між східними вірними найповажнішу групу і їх завданням є також науковими працями знайомити Захід зі Східною Церквою і її теологією і таким чином в сім'ї народів Вселенської Церкви забрати в науці слово та дати свідоцтво своєї культурної зрілості. До того часто трапляється, що поодинокі особи й інституції за границею відчувають потребу звернутися до нас за науковими, богословськими і загалом інформаціями в церковних справах, бажаючи засягнути їх з фахового джерела*».⁸⁷ Це сказане із великим почуттям гідності про ролю нашої Церкви, її богословії і її богословів.

Блаженіший Йосиф у своїм характері від молодости має якусь невичерпну пристрасть до науки, працює сам дуже пильно, щоб якнайбільше здобути і принаглює до того других. Хочє піднести і розвинути українську науку, щоб діднати інших, щоб не стояти

⁸⁵ «*На українському духовенстві тяжить зокрема особливий обов'язок сповнення заповіту Урбана VIII. «Правила для питомців», Теори, т. III-IV, ст. 51.*

⁸⁶ *Там же*, ст. 56 і слід. Див. також: о. Мелетій Соловій, ЧСВВ, Митрополит Йосиф Сліпий як науковець-богослов, у «*Матеріали до історії української Церкви*, за ред. Володимира Янева, 1969, ст. 285-293.

⁸⁷ *Теори...*, т. III-IV, ст. 37.

позаду. Він бачить приспані сили і здібності і культурні скарби свого народу і хоче їх збудити, надати їм динамізму, пригадати славне минуле і покласти на шлях праці. В його висловах, писаннях, промовах подибуємо постійно з різним тоном такі епітети: « занепад науки », « мало наукових сил », « наука – то потуга », « наукові твори », « наукова продукція », « потреба організації науки », « потреба вчитись і здобувати » і т.п. Серед українських наук він постійно підкреслює першенство богословських наук, бо, як сам це каже — три четвертих старих наших історичних пам'яток — то богословські твори і церковна наша культура.⁸⁸

Важною прикметою підходу Блаженішого до богословської науки в тих початках і пізніше є те, що він не дивиться вузько на значення богословських наук. Він бачить їх вплив на цілість життя народу, а навіть і на його державницькі аспірації. Він так пише у вступі до статуту БНТ: « Тоді богосл. наука і наша церква загалом, якими все дорожив наш нарід, не знидіє, але буде цвісти і розвивати свій благодатний вплив і стане жемчужним вкладом в нашу національну культуру. Високоосвічене духовенство, яке тут передусім покликане, принесе тільки честь нашому народові і в тяжких його хвилях все буде могутчою підмогою і непереможним заборолом проти затій темних сил ».⁸⁹

Із наведених слів бачиться шляхотний патріотизм Блаженішого Йосифа, бо на богословську науку дивиться не лише як науку для спасення душ, але як духовну силу для життя цілого народу.

Подібні думки висловлює він із тим самим почуттям національної гідності і в хвилині, коли була основана Богословська Академія в 1928 році: « Наша Богословська Академія є тому високою національною цінністю, бо отвирає найвищі правди народові, виховує йому провідників, дає йому тверезість і рівновагу духа, ширину думки і вчить, як у всіх умовинах зберегти себе з честю і в достойний спосіб. Академія має стати виховницею народу в найкращім того слова значінні. Для нас повстання Академії набирає тим більшої ваги, що ми крім могилянської академії, опертої зрештою в своїх початках на католицьких основах, не мали досі власного визначнішого зорганізованого середовища й були звичайно науковою приченою та скиталися, шукаючи притулку

⁸⁸ « Богословське Наукове Товариство і його статуту » у *Твори...*, т. III-IV, ст. 38.

⁸⁹ *Там же*, ст. 41.

по чужих сусідніх заведеннях, з яких назагал було для нашої Церкви й народу не дуже то багато хісна. Та треба підкреслити, що одиниці нерозв'язано з подивугідною саможертвою, не цінені оточенням віддавалися науці».

І далі: «Тоді католицька думка заважить у громадським і народнім житті, видасть умово й морально високостоячі одиниці, до яких слова буде уважно прислухуватись загал».

«З другого боку, як кожний університет, так і наша Академія мусить узгляднювати потреби народу та стояти в зв'язку з народом. Та це не значить, що вона має йти на угодову дорогу з кожноточасними його настроями, коли іде про висказання якоїсь правди».

«Крім інтелектуальної сили — бо наука то потуга — Академія є і буде виховуючим чинником всенароднього значіння».⁹⁰

Ці думки характеризують напрямні нашої богословської думки в її початках у 20-тих роках і це є думки її основоположника.

БНТ, «Богословія», львівська семінарія, Богословська Академія були для Блаженішого знаменитим ґрунтом нашу українську богословську науку розвивати. Він кидається прямо із фанатизмом до тієї праці і це зразу спостерегли всі, що його оточували і з признанням давали йому для цього відповідні пости і завдання. Тому історики вже сьогодні називають його «організатором богословської науки»: «Разом із тим українська наукова богословська думка, що її почало відроджувати і плекати Богословське Наукове Товариство, здобуває собі гідне місце в сім'ї європейських народів Вселенської Церкви. Тим воно дає доказ повноцінності Української Церкви як самобутньої частини у великій християнській родині. І в цьому незаперечна заслуга Автора цієї праці (Блаж. Йосифа), *організатора богословської науки*».⁹¹

В репортажі про з'їзд професорів у вересні 1922 р. каже: «щоб зорганізувати наше богословське наукове життя». Власне, в такій великій і новій справі потрібний організатор, що став би душею і мотором організованого. З історії БНТ бачиться, що таким організатором був Блаж. Йосиф. Без його волі, невгнучости, переконання, постійности в дії Т-во було б ішло за струєю часу і було б осталося скромним священичим братством, як це було в минулому. Під проводом Блаженішого БНТ осягнуло свою ціль».

⁹⁰ Там же, ст. 91.

⁹¹ Вступ до «Твори», т. III-IV, ст. 10.

Нею була Богосл. Академія у Львові. Щоб це досягнути, потрібно було волі у головного організатора. Великою прикметою Блаж. Йосифа є його рішучість іти без вагання до поставленої цілі.

Свою ціль досягнув він пляново із поставленою заздалегідь програмою. Богословська Академія могла бути легко тим, що бажало довіклля, час, обставини, як це сталось зрештою із нашими семінаріями в Україні і по світі. Блаженіший досягає того, чого потребувала наша Церква, не те, що їй радили чи на що її поштовхували: найперше рідна традиція із додатком того із вселенської скарбниці, що відповідало її духові. Але найкраще послухаймо слів учня тієї Академії і нашого сучасного історика: «Коротко кажучи, Богословська Академія — духова дитина о. д-ра Й. Сліпого — була осередком нашого наукового й культурного життя, що лучила в собі світлі традиції Могилянської Академії, з новими течіями Заходу, будучи синтезою найкращих складників Сходу і Заходу. Так міг провадити оцю високу школу той, що сам знав і дорожив українською традицією, пов'язаною історично із Сходом, а рівночасно сприймаючи добрі елементи Заходу, які теж досконало знав, як з глибоких студій, так і частих наукових подорожей».⁹²

Так воно було і в тім є велика заслуга і геній Блаженішого Йосифа. Для потвердження цього маємо і його слова: «Загалом кажучи, Академія має стати на сторожі своєї традиції та скріпляти знаменні прикмети нашої богословської науки. Розвиток богословської науки мусить поступати шляхами, які зарисували св. Отці. Очевидно, вона не може замикатися до історичного відтворення, але мусить займати становище до сучасних напрямів і проблем та використовувати здобутки західної богословії: розвинені теорії, з'ясовані терміни, найновіші наукові й педагогічні методи, які підняли західню богословію до високого лету. Може неодно, що більше цікавить Захід, у наших умовах заслуговує тільки на згадку. Богословська наука мусить триматися життя, бо лише тоді збереже свої властивості. З нього буде черпати нові спонуки до дослідів, і богословська наука не буде теорією, але практикою, а практика опреться на богословському пізнанні. Тим плодovitіша буде богословія, чим добуде в житті глибшого зміслу. Життя виносить все щось нового і тоді наука набирає від нього

⁹² Др. В. Ленцик, «Великий ювілей» у «Верховний Архiepіскоп кардинал Йосиф Сліпий, Ювілейна книга, Чікаго 1967, ст. 14.

властивого характеру. Коли нема тієї лучности, наука стає безплідною й нетворчою, а життя не має проводу. Робітня богословської науки має стати станицею, з якої богослов обсервує частину флюктууючого життя. Тоді в тих творах буде дух і життя, глибока віра і любов Бога».⁹³

На мою гадку ця думка Блаженішого найкраще характеризує його як піоніра нашої богословської науки в ХХ-тому столітті, бо нею він дав важну й основну вказівку для нашої богословії, якою вона має бути у відношенні до життя, до дійсности, що нас окружає серед буднів. Тією засадою Блаженіший Йосиф і під його проводом наші богослови випередили західну богословію на п'ятдесят років. Це сталось під впливом наших потреб часу і життя саме тих двадцятих років. Сьогодні це є шлях, яким пішла західно богословія, хоч в захитаний спосіб. (Пор. Конституцію «Церква в світі» – «*Haedum et spes*» ч. 62).

Мовою ціллю було лише зробити начерк початків нашої богословської науки ХХ-го століття від 1922 року до завершення тих початків у 1928 році створенням Богословської Академії. Окремою частиною було б схоплення самої богословської мислі тих початків під проводом Богословського Товариства і за згаданими вказівками Блаж. Йосифа, до чого потрібна окрема праця. Майбутній історик зробить докладну аналізу цілості наукової праці Блаженішого, його часів, напрямків і їхнього духа. Але історія без сумніву ствердить, що творцем і організатором нашої богословії ХХ-го століття є патріярх Йосиф і без його особи ті початки годі собі уявити. Це що сказане в цій короткій праці — то окрушина. Окремим питанням буде теж, чи наші богослови ішли, хотіли йти за тими починами і чому всі разом за ними не йшли. Це вже чекає оцінки історика слідууючого століття.

Коли влаштували славному богословові Карлові Бартові його 77-літній ювілей, молодий священник так сказав до нього: «*Herr Professor, Sie haben Geschichte gemacht, aber nun sind Sie auch Geschichte geworden. Wir Jungen aber sind im Aufbruch zu neuen Ufern*».⁹⁴ Подібно можемо сказати сьогодні і до Блаженішого Йосифа і до себе нового покоління. Блаж. Йосиф, як співосновник УБНТ, редактор «Богословії», ректор Богословської Академії став

⁹³ *Теори*, т. III-IV, ст. 96.

⁹⁴ J.L. Witte, SJ, *Zu «Karl Barths Lebenslauf»* in *Gregorianum* 58/2, 1977, p. 353.

піонером нашої української богословії в ХХ столітті і тим створив історію та сам став частиною тієї історії. Пройшов він при тім велику і важку подорож крізь розбурхане море світових і рідних подій, перешкод і катастроф. Нас — молоде покоління священиків допровадив у богословській науці до побережжя-пристані, в якій маємо берегти його спадщину, його вказівки для нашої богословської науки і продовжувати його великий чин. Він сам описав початок своєї праці і діяльності із такою вказівкою: «Скромний початок, але починаємо з вірою і пересвідченням, що це крок вперед у змаганнях за наші найвищі школи (читай: нашу богословську науку!), що Академія засвідчить життєвість Унії, не зважаючи на всі перепони, яких вона зазнавала, та що вона стане честю для католицької Церкви на Україні, а геній українського народу принесе свою жертву ума Господеві».⁹⁵

⁹⁵ «Греко-католицька Богословська Академія і її статuti» у Твори Кир Йосифа, т. III-IV, ст. 97. Написане в 1933 р.

З М І С Т

Передмова	[3]
Вступ	73 [5]
I. Історичне тло	75 [7]
II. З'їзд професорів богословії українських семінарій	84 [16]
III. «Богословія»	90 [22]
IV. Богословське Наукове Товариство	100 [32]
V. Блаженіший Йосиф	112 [44]

22. В. Січинський: Замкова церква св. Миколая у Львові (V. Sičynskij: De Ecclesia S. Nikolai Leopoli), Стор. 36+х. Львів, 1936.
23. Д-р Іван Шпитковський: Рід і герб Шептицьких (Dr. I. Špytkovskij: Famille et armoiries des Szeptycki). Стор. I+128+ix. Львів, 1939.
24. Dr. A. Landgraf: Neue Gesichtspunkte für die Einschätzung des Zacharias Chrysopolitanus. Leopoli, 1942.
- 25-26. Dr. Michajlyščuk: De occasione et scopo Metrop. Javor'skij operis Petra fidei. Pag. 84. Leopoli, 1942.
27. Д-р М. Конрад: Нарис історії старинної філософії, четверта частина (Dr. Nikolaus Konrad: Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus), Стор. 93. Львів, 1939.
28. Д-р Ст. Сампара: Прачоловік і праоб'явлення (Dr. S. Sampara: Primus homo et revelatio primitiva). Стор. 204. Львів, 1938.
29. Д-р Іван Шпитковський: Рід і герб Шептицьких. Друга частина (Dr. I. Špytkovskij: Famille et armoiries des Szeptycki). Львів, 1942.
30. Д-р В. Фіголь: Церковні брацтва Галицької гр.-кат. провінції в XVIII ст. (Dr. V. Figol: De confraternitatibus Ecclesiae graeco-cath., quae Galiciae terris XVIII s. decursu exstiterint). стор. 79. Львів, 1938.
31. о. д-р Мирослав Марусин: Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні (Dr. M. Marusyn, De educatione cleri in Ucraina conspectus historicus). тор. 55. Рим, 1963.
32. о. д-р Мирослав Марусин: Божественна Літургія в Київській Митрополії по списку Ісидорового Літургікона з XV ст. (Dr. M. Marusyn, Divinae Liturgiae in Metropolia Kieviensi secundum manuscriptum liturgicum Metropolitae Isidori saec. xv expositio). Стор. 62. Рим, 1964.
33. Joseph Slipuj: Die Auffassung des «Lebens» nach dem Evangelium und I. Briefe des Hl. Johannes. Pag. 62. Рим, 1965.
34. о. проф. д-р Мирослав Марусин: Пастирсько-літургічна діяльність святого Йосафата (De opera Liturgico-Pastorali Sancti Josaphat). Стор. 100. Рим, 1967.
35. Д-р Петро Ісаїв: Меморандум митрополита Андрея Шептицького до урядів Центральних Держав 3-15 серпня 1914. (Peter Isajiw, Ph. D., Archbishop-Metropolitan Andrew Sheptytsky's Memorandum of August 15, 1914 to the Central Powers). Стор. 46. Рим, 1968.
36. о. д-р Олександр Баран: Церква на Закарпатті в роках 1665-1691. (Rev. Dr. Alexander Baran, The Church in Subcarpathia from 1665 to 1691). Стор. 68. Рим 1968.
37. Іван Кейван: Василь Кричевський — творець українського національного стилю. (Ivan Keivan, Vasyl Krychevsky — Author of the Ukrainian national style). Стор. 24. Рим, 1968.
38. о. мітрат Мирослав Ріпецький: Спогади про село Угринів сокальського повіту та про угринівських діячів. (Inful. Miroslaus Ripeckij, De chronica Uhryniw, centri culturalis ucraini.) Стор. 48. Рим, 1968.
39. С. Гординський: Українські церкви в Польщі, (Sviatoslav Hordynsky, Ukrainian Churches in Poland). Стор. 20+71 ілюстрацій. Рим, 1969.
40. Д-р Богдан Казимира, Успіхи і труднощі у великому замірі (Dr. Bohdan Kazymura, Obstacles and achievements of a great undertaking). Стор. 52. Рим, 1969.
41. Проф. д-р В. Кармазин-Каковський: Українська народна архітектура. Хати і дерев'яні церкви XVIII сторіччя з 40 ілюстраціями. (Prof. Dr. V. Karmazyn-Kakovsky, Ukrainian Folk Architecture with 40 illustrations). Стор. 53. Рим 1972.

42. Проф. д-р Олекса Горбач: Рукописна церковнослов'янська «Риторика» з 2-гої половини 18 в. монастирської бібліотеки в Нямці у Румунії (Prof. Dr. Olexa Horbatsch, Eine ukrainisch-kirchenslavische handschriftliche Rhetorik aus der 2. Hälfte des 18. Jahrhunderts in der Klosterbibliothek zu Neamt (Rumänien). Стор. 57. Рим 1972.
43. о. д-р Юрій Федорів: Замоїський Синод 1720 р. (Dr. Georgius Fedoriv: De Synodo Zamostiana an. 1720. In occasione 250-anniversarii). Стор. 68. Рим 1972.
44. о. д-р Іван Хома: Нарис історії храму Жировицької Богоматері і свв. мучеників Сергія і Вакха в Римі (Dr. Joannes Choma: De brevi historia ecclesiae sanctorum Sergii et Vacchi vulgo dictae Reginae pasculatorum). Стор. 45. Рим 1972.
45. о. д-р Іван Хома: Ідея спільного синоду 1629 р. (Dr. Joannes Choma: De copamine synodus fraternae inter unitos et dissidentes ucrainos a. 1629 peragendae). Стор. 50. Рим 1976.
46. о. д-р І. Музичка: Новий священик по Соборі. (Dr. Iohannes Muzyczka: Sacerdos post Concilium). Стор. 27. Рим 1976.
47. Аріядна Стебельська: Проповідництво Кирила Турівського. (Ariadna Stebelskyj: Cyril of Turov's Oratory). Стор. 96. Рим 1977.
48. Євген Іванків: Вічний великдень. (Ewhen Iwankiw: Pascha aeterna). Стор. 76. Рим 1977.
49. о. д-р Іван Гриньох: Послання Патріярха Йосифа про поєднання в Христі. (Dr. Ivan Hrynioch: Epistula pastoralis Patriarchae Iosephi de reunione in Christo). Стор. 70. Рим 1977.
50. о. д-р Іван Музичка: Початки української богословської науки в двадцятому столітті і Блаженіший Патріярх Йосиф. (Dr. I. Muzyczka: Initia studiorum theologorum in Ucraina saec. XX et Patriarcha Joseph). Стор. 50. Рим 1978.